

Evaluering av folkehøgskolens mentorordning

– Rapport 2, 2017–2018

Ragnhild Evensen

Kunnskapsdepartementet

FOLKEHØGSKOLERÅDET

Ragnhild Evensen

Evaluering av folkehøgskolens mentorordning

– Rapport 2, 2017-2018

© 2019 Ragnhild Evensen

Universitetet i Sørøst-Norge
Horten, 2019

Skriftserien fra Universitetet i Sørøst-Norge nr. 13/2019

ISSN: 2535-5325

ISBN: 978-82-7860-352-9

Utgivelser i publiseres som Creative Commons* og kan kopieres fritt og videreformidles til andre interesserte uten avgift. Navn på utgiver og forfatter(e) angis korrekt. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.no>

Fotograf forsidebilde: Ragnhild Evensen

Forord

I undersøkelsen som denne rapporten bygger på har målet vært å finne ut mer om hvordan et år på folkehøgskole med mentorordning kan påvirke ungdommers motivasjon for å fullføre videregående opplæring. Ungdommene som har deltatt i undersøkelsen takket ja til å delta i en mentorordning. Det innebærer jevnlig samtaler og veiledning av en mentor gjennom skoleåret. Datamaterialet er spørreundersøkelse og kvalitative intervjuer med elevene og mentorene.

Takk til flotte ungdommer som stilte opp i intervjuene. Takk til skolens ledelse og lærerne som ordnet det praktiske rundt intervjuene og takk til mentorene som velvillig svarte på spørreskjema og stilte opp i intervjuer og samtaler.

Takk til Folkehøgskolerådet for at vi ble forespurt om å evaluere ordningen.

Takk til veileder og professor Halvor Bjørnsrud for ditt engasjement og dine gode og konstruktive innspill og tilbakemeldinger underveis.

Horten, januar 2019

Ragnhild Evensen

Sammendrag

På oppdrag fra Folkehøgskolerådet har Universitetet i Sørøst-Norge (USN), Institutt for pedagogikk ved undertegnede gjennomført en undersøkelse av pilotprosjektet «mentorordningen i folkehøgskolene». Folkehøgskolerådet fikk midler fra Kunnskapsdepartementet og startet høsten 2016 et pilotprosjekt. Pilotprosjektet ansees som vellykket, og ordningen fortsatte skoleåret 2017/18. Folkehøgskolerådet ønsket en evaluering og dokumentasjon av mentorordningen i folkehøgskolen – pilotprosjekt 2016-2017 og videreføring av prosjektet 2017/18. Universitetet i Sørøst-Norge (USN fikk) fikk oppdraget med evalueringen. Denne rapporten er basert på data fra pilotprosjektet, og videreføringen av prosjektet 2017/18.

Målet med ordningen var å finne ut om et år på folkehøgskole, der elevene følges opp av en mentor, bidrar til økt motivasjon for å fullføre videregående opplæring. Tre folkehøgskoler deltar i prosjektet. Mentoreleven er elev ved folkehøgskolen og har ikke fullført videregående skole. Ungdommene er ordinær elev, men deltar i tillegg frivillig og forpliktende i et mentorprogram gjennom skoleåret. Mentorene har fulgt elevene gjennom skoleåret og skal ha kontakt med elevene inntil ett år etter avsluttet folkehøgskole. Prosjektet har som mål å skape motivasjon for ny læring og fullføring av videregående opplæring.

Hensikten med denne rapporten er å få fram elevenes meninger om hvordan et år på folkehøgskole med mentor har vært motiverende for videre skolegang/utdanning.

I løpet av to skoleår som ordningen har eksistert har jeg samlet inn data ved å innhente informasjon via spørreskjema til både elevene og mentorene, og gjennomført intervjuer og samtaler med 20 av elevene og 6 av mentorene som har deltatt i ordningen, samt deltatt på flere møter og samlinger med mentorene. I tillegg har jeg intervjuet to elever fra en skole som ikke var med i mentorordningen. Elevene fra den skolen som ikke var med i ordningen har også svart på spørreskjema. Ønsket om et «friår» var utgangspunktet for mange av elevene. De beskriver et år på folkehøgskolen som et meget aktivt år med mye læring, nye utfordringer og mye arbeid.

De fleste elevene beskriver og roser et godt sosialt miljø der både elever og lærere blir godt kjent med hverandre, er mye sammen om aktiviteter både på dag – og kveldstid. Det fører til

en trygghet, stor grad av trivsel og en aksept for at du kan være «deg selv». Trygghet og trivsel fører til at mange av elevene utfordrer seg selv både faglig og sosialt. Ungdommene beskriver dette som mestring, meningsfylt og motiverende. Samtalene med mentor har i stor grad bidratt til en bevisstgjøring av den enkeltes behov for hva som skal til for å realisere videre planer.

Elevene som jeg intervjuet, men som ikke deltok i mentorordningen, ga uttrykk for at året på folkehøgskolen hadde gitt dem mange gode erfaringer og opplevelser. De var godt fornøyd med skoleåret, men hadde ikke helt klart for seg hva de skulle gjøre høsten etter at de var ferdig med folkehøgskolen.

Mentorene uttrykker at ordningen har vært meningsfull og at arbeidet er viktig for ungdommene. Generelt har lærerne på folkehøgskolene mye god kommunikasjon og samvær med elevene, men mentorordningen har gitt noen lærere muligheten til å være «tettere på» noen av elevene. Mange av elevene som har deltatt i mentorordningen har fulgt planen som elev og mentor laget på våren det året de var elever på folkehøgskolen. Mentorene har, som en del av sin avtale, å følge opp sine mentorelever i et år etter at de avsluttet folkehøgskolen. Det vil være interessant å følge med på hvordan eleven mestrer videre skole/arbeid.

Undersøkelsen viser for det første at alle elevene som deltar er veldig godt fornøyd med året på folkehøgskolen. For det andre er de i all hovedsak fornøyd med mentorordningen.

For det tredje sier de fleste at deltakelse i ordningen har ført til at de har en plan for videre skolegang, arbeid eller annen utdanning.

For det fjerde viser svar fra spørreskjema og intervjuene at ungdommene som er elever på folkehøgskolen men som ikke deltar i prosjektet er veldig godt fornøyd med året på folkehøgskolen.

Vi har ikke lyktes med å få kontakt med elevene etter at de sluttet på folkehøgskolen, og vi vet ikke om de er i gang med utdanning eller arbeid.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	II
1. Bakgrunn, mål og metode	1
1.1 Disposisjon av rapporten.....	3
1.2 Metode.....	3
1.3 Intervju som tilnærming.....	5
1.4 Sammenligne elever i og utenfor prosjektet.	6
1.5 Valg av informanter	7
1.6 Datainnsamling	8
1.7 Etikk og personvern	9
1.8 Analyseprosessen	10
2 Motivasjon	12
2.1 Indre og ytre motivasjon	12
2.2 Behov for tilhørighet, kompetanse og selvbestemmelse.....	15
3 Hva kjennetegner ungdom som deltar i ordningen?	19
3.1 Hvem er elevene som deltar i mentorordningen?	19
3.2 Elevenes erfaringer med grunnskolen.....	21
3.3 Hvorfor valgte elevene et år på folkehøgskole?	21
3.4 Hvorfor valgte elevene å delta i mentorordningen?	24
3.5 Hva er spesielt med mentorordningen, elevenes synspunkt?	26
4 Mentorrollen og mentorrelasjonen	29
4.1 Mentor- definisjonen og rollen.....	29
4.2 Mentoren og deres forventinger til mentorrollen.....	30
4.3 Erfaringer med mentorrollen.....	33
4.4 Hva er spesielt med mentorordningen, mentorenes synspunkt.	35
5 Avslutning	38
5.1 Hva kjennetegner ungdommene som deltar i mentorordningen?.....	39
5.2 Hvordan bidrar folkehøgskoleopphold med mentorordningen til at ungdom, som har avbrutt videregående skole, blir motivert til å fullføre utdanningen?	40
5.3 Hvordan arbeider mentorene for å skape motivasjon hos elevene?	42

5.4	Hvilke faktorer som bidrar til økt motivasjon?.....	44
5.5	Hva skjer med elevenes motivasjon til å fortsette på videregående skole?	45
5.6	Avsluttende betraktninger	46
	Litteraturliste	50
	Vedlegg.....	53

1. Bakgrunn, mål og metode

Folkehøgskolerådet har fått tildelt midler fra Kunnskapsdepartementet til gjennomføring av et tiltak. Pilotprosjektet som etableres i Norge er inspirert av et lignende prosjekt fra Danmark,

«Højskoleophold med mentorordning». Der står det blant annet, «Indsatsens mål er, at i alt 160 unge skal gjennomføre et højskoleforløb med mentorordning for at kunne ruste seg til en fremtidig, formell utdanning» (Jensen, 2009:4).

Prosjektet førte til gode resultater for de fleste unge som deltok i prosjektet og i Danmark har man valgt å fortsette med ordningen.

Bakgrunnen for pilotprosjektet i folkehøgskolen er blant annet stort frafall i videregående skole. Tall fra flere undersøkelser av (Markussen, 2011), (Markussen & Seland, 2010), og tall fra Statistisk sentralbyrå viser at mange elever ikke fullfører videregående opplæring.

Ferske tall fra Statistisk Sentralbyrå, 2017 bekrefter at frafall i videregående er et stort problem i Norge. 73 prosent av elevene i kullet fra 2011 fullførte videregående med bestått i løpet av perioden. Selv om dette var en økning med tre prosentpoeng fra 2010-kullet, hadde 27 prosent av 2011-kullet ikke fullført og bestått videregående opplæring i løpet av fem år (Statistisk sentralbyrå, 2016).

Som nevnt over, har det norske folkehøgskolerådet fått midler til et pilotprosjekt med samme tema. Den norske ordningen er inspirert av den danske, og det er en vesentlig forskjell på den danske og norske ordningen. I den danske ordningen tilbys ungdom mellom 17 og 25 år å delta i et avklarende og utviklende højskoleforløp, med tanke på overgang til kompetansegivende ungdomsutdanning. Oppholdet skal planlegges og være av minimum 12 ukers varighet. Eleven og mentor utarbeider en elevavtale i begynnelsen av oppholdet. I den norske ordningen begynner elevene som ordinære elever på folkehøgskole. De får tilbud om å delta i mentorordningen, og det er stor grad av frivillighet knyttet til ordningen.

Tre folkehøgskoler startet opp et tilpasset forsøk høsten 2016, og ordningen fortsatte ut skoleåret 2018. Folkehøgskolerådet har bestemt hvilke skoler som skal delta i prosjektet. Skolene ligger på Sørøst-landet og representerer både kristne og frilynte folkehøgskoler, private og fylkeskommunalt

eide skoler. Skolene lager forpliktende individuelle avtaler med elever som i skoleåret 2016/17 ønsker å inngå i en mentorordning med et mål om at eleven, etter fullført skoleår, skal starte på/fullføre videregående opplæring. I prosjektet var det enighet om å la elevene få tid til kun å være vanlige elever på folkehøgskolen, bruke tiden sammen med andre elever, bli kjent med linjefaget og bli trygg i nye omgivelser, før jeg sendte ut spørreskjema og intervjuet elevene. Mentoreleven er elev ved folkehøgskolen og har ikke fullført videregående skole. Mentoreleven er vanlig elev ved skolen, men deltar i tillegg frivillig og forpliktende i et mentorprogram gjennom skoleåret.

Undersøkelsen har følgende problemstilling:

Hvordan tilrettelegges elevers læring for motivasjon til fullføring av videregående opplæring gjennom mentorordningen i folkehøgskolen?

Med dette som utgangspunkt kan man stille følgende forskningsspørsmål:

- Hva kjennetegner ungdom som deltar i mentorordningen?
- Hvordan bidrar folkehøyskoleopphold med mentorordningen til at ungdom, som har avbrutt videregående skole, blir motivert til å fullføre utdanningen?
- Hvordan arbeider mentorene for å skape motivasjon hos elevene?

Mentorene som skal følge elevene gjennomfører et mentorkurs våren 2016, og disse vil følge elevene gjennom hele prosjektet, og inntil ett år etter avsluttet folkehøgskole. Mentorene tok frivillig på seg oppgaven, enten ved å bli forespurt, eller melde sin interesse for mentorordningen.

I evalueringen legges det vekt på ungdommene og mentorenes erfaringer med folkehøgskoleåret generelt og mentorordningen spesielt. Underveis i prosjektet har det vært relevant å stille spørsmål om hvorvidt alle skal gjennom videregående skole. Forskning viser at det kan være negative konsekvenser ved å ikke fullføre videregående opplæring, som for eksempel økt sjanse for dårlige levekår, (Lillejord m. flere, 2015 og Hernes, 2010). Noen av ungdommene som har deltatt i mentorordningen, har fått jobb uten å ha fullført videregående skole. De fleste gir likevel uttrykk for at de må fullføre videregående, yrkesfaglig eller studiespesialiserende slik at de kan få trygg inntekt, flere valgmuligheter, fast jobb, og bli selvstendige.

1.1 Disposisjon av rapporten

Første del av rapporten er innledning der bakgrunnen og mål for prosjektet blir beskrevet.

Det er folkehøgskolerådet som ønsker en evaluering av mentorordningen i folkehøgskolen skoleåret 2017/18.

Videre i kapittel 1, datamaterialet og metoden som er grunnlaget for rapporten. I kapittel 2 presenterer jeg motivasjon; indre og ytre motivasjon. Kapittelet viser hvordan tilhørighet, kompetanse og selvbestemmelse er viktig for motivasjon.

Deretter presenterer jeg i kapittel 3 ungdommene som deltar i prosjektet, hvem de er, deres erfaringer med tidligere skolegang, og erfaringene deres fra året på folkehøgskolen.

Hva er en mentor og mentorenes egne synspunkter på mentorordningen er i fokus i kapittel 4 og kapittel 5 er en oppsummering og en avslutning av rapporten.

1.2 Metode

Hensikten med forskning er å frambringe informasjon som er interessant og troverdig. Denne type informasjon vil alltid være mer praktisk nyttig enn informasjon det er vanskelig å stole på (Jacobsen, 2016). Å frambringe troverdig informasjon krever at man går systematisk til verks. Forskning og undersøkelser som skal være troverdige, skal være forskjellig fra den dagligdagse innhenting av informasjon. Innsamlingen av data, behandling av informasjon og presentasjonen er systematisk.

En undersøkelse skal være en metode for å samle inn empiri. Uansett hva slags empiri det dreier seg om, bør den tilfredsstillende to krav:

- Empiri må være gyldig og relevant (valid)
- Empirien må være pålitelig og troverdig (reliabel)

Gyldighet og relevans vil si at empirien som samles inn, gir svar på det eller de spørsmålene vi har stilt (Jacobsen,2016).

Med pålitelighet og troverdighet mener vi at undersøkelsen er til å stole på. Resultatene skal være relevante og riktige, slik at vi kan stole på informasjonen. En undersøkelse må gjennomføres på en riktig og systematisk måte, og metoden vi velger å benytte leder oss gjennom bestemte faser når vi gjennomfører og analyserer undersøkelsen(Jacobsen,2016).

Valg av metodisk tilnærming beror på hva en ønsker å undersøke og hvordan problemstillingen er formulert. I dette prosjektet ønsker vi å undersøke hvorvidt en mentorordning bidrar til økt motivasjon hos elevene som deltar i prosjektet. Det er mange ulike forhold i og rundt eleven og læringssituasjonen som påvirker elevenes motivasjon for skolearbeid. Vi ønsker å finne ut hva som motiverer elevene og hvorfor. Hvordan kan vi måle om ungdommene har blitt motivert for å fullføre videregående skole? Eller enda mer presist; om det er folkehøgskoleoppholdet generelt eller mentorordningen spesielt som har vært motiverende. Det er en komplisert prosess, og vanskelig å si hva som er den eksakte årsaken til endring, og man må se på ulike faktorer som påvirker den enkelte elevens utviklingsprosess.

«Centralt står forståelsen af, at motivation til uddannelse ikke er noget, den unge enten har eller ikke har, men at motivation til uddannelse sees som en læreprocess for den unge, som bl.a. kan påvirkes gennem højskolemiljøet og i dialog med mentor» (Jensen, 2009:5)

For å få svar på våre forskningsspørsmål, har designet for vår vurdering og dokumentasjon en kvalitativ tilnærming. I kvalitativ forskning er det vesentlig for forskeren å bære fram deltakerens perspektiv. Kvalitativ forskning bygger på den grunnforutsetningen at mennesker skaper en forståelse, og konstruerer sin forståelse så den gir mening til egne erfaringer. Kvalitative metoder betyr å utforske menneskelige prosesser, eller problemer i en virkelig setting (Kvale & Brinkmann, 2015).

Kvalitativ forskning sikter mot å gå i dybden heller enn i bredden. Den egner seg best til å beskrive og analysere egenskaper, karaktertrekk eller kvaliteter ved feltet en forsker på. Målet er ikke å komme fram til universelle sannheter, men derimot er menneskelig erfaring og fortolkning viktige elementer i kvalitativ metode. Vi kan finne mangfold og nyanser i feltet og forstå bedre hvorfor mennesker handler og tenker som de gjør. Kvalitativ metode var for meg det beste verktøyet for å se virkeligheten fra elevenes ståsted, og hvordan de fortolker den.

Det er deltakernes perspektiv jeg har vært nysgjerrig på, og som jeg har ønsket å samtale om for å kunne reflektere over hvilken betydning mentorordningen har for elevenes motivasjon til å ta videre

utdanning. Den kunnskapen og forståelsen som jeg har vært på jakt etter skapes i interaksjon mellom meg og deltakerne i prosjektet.

Inngangen er induktiv metode der jeg arbeider med arbeidshypoteser underveis. I motsetning til deduktiv metode der man leder fra teori til empiri, begynner jeg i større grad med empirien og finner fram til generelle mønster og trekker slutningene fra det spesielle som kommer fram (Kvale & Brinkmann, 2015). I grove trekk handler induktiv tilnærming i forskning om å gå til empirien først for siden å bruke teori til å fortolke funnene. Det vil si at jeg har samlet materiale først, analysert det, og ut fra mine empiriske funn har jeg valgt vinkling videre og et aktuelt teorigrunnlag å diskutere funnene opp mot. Selv om jeg har gått inn i feltet med en forforståelse, og en tanke om hva jeg var på leting etter, var det viktig for meg å være åpen for hva jeg kunne finne.

1.3 Intervju som tilnærming

Å samtale er en grunnleggende form for samspill. Dersom en ønsker å vite noe om hvordan mennesker oppfatter livet sitt, er det en god start å spørre dem. I denne sammenhengen vil det være nyttig og høre hva ungdommene selv tenker, og derfor er intervju en god metode å bruke.

«Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Å få fram betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, forut for vitenskapelige forklaringer er et mål» (Kvale & Brinkmann, 2015:20)

Et intervju kan organiseres fra å være åpent til å være mer strukturert. Den mest brukte metoden, som også var relevant for min undersøkelse, er et *semistrukturert intervju* (Kvale & Brinkmann 2015). Dette innebærer at temaene for samtalen ble bestemt på forhånd, men rekkefølgen på spørsmålene eller samtaleemnene varierte, da jeg var interessert i en naturlig rekkefølge i informantens fortelling. I forkant av intervjuene utformet jeg en intervjuguider som inneholdt tema og spørsmål som skulle tas opp. Samtidig som jeg hadde fastlagte tema var det nødvendig at jeg var åpen og fleksibel i forhold til nye tema informantene tok opp. Jeg valgte å benytte semistrukturert intervju for å kunne styre hvilke tema vi skulle innom i intervjuet, samtidig som ungdommene kunne få anledning til å fortelle om sine opplevelser og erfaringer.

Hensikten med å organisere intervjuguiden i ulike tema var å lette kategoriseringen av opplysningene i etterkant. Det gjorde også at informasjonen jeg fikk ble mer oversiktlig.

Intervjuguiden til elevene delte jeg inn i fire temaer; motivasjon, mestring, trivsel og framtidsutsikter. Mentorenes intervjuguide inneholdt tema som dreide seg om selve mentorordningen, samarbeidet med eleven og motivasjon. Ved å lage en intervjuguide med ulike kategorier var det enklere for meg som forsker og identifisere sentrale tema og mønstre i det informantene hadde sagt, (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg utarbeidet en intervjuguide som ga en oversikt over ulike temaer jeg skulle innom i intervjuet. Det gjorde jeg for å sikre at jeg ville komme innom relevante temaer som jeg ønsket å belyse.

1.4 Sammenligne elever i og utenfor prosjektet.

I del 2 av prosjekt mentorordning i folkehøgskolen, var det fra folkehøgskolerådets side, ønske om å sammenligne elever som hadde deltatt i mentorordningen, med elever som ikke hadde deltatt i ordningen. Folkehøgskolerådet ønsker å gjennomføre en ordning med et pedagogisk opplegg der elever som ikke har fullført videregående skole, får tilbud om en mentor som skal følge eleven og være tilgjengelig for samtaler og annen oppfølging, gjennom skoleåret.

I pilotprosjektet, intervjuet vi kun elever som deltok i ordningen. Skoleåret 2017/18 var det 36 elever i mentorordningen og fem elever som ikke har deltatt i mentorordningen, de er ordinære elever på andre folkehøgskoler. Alle fem har svart på spørreskjema, jeg hadde en gruppesamtale med fire av elevene, og intervjuet to av elevene.

Hensikten med det vi kan kalle for et tiltaksstudie er å studere virkningen av et tiltak.

For å gjennomføre det ideelle kausale designet, er det fire sentrale elementer som skal være på plass i det eksperimentelle opplegget.

Sammenligning som vil si at vi sammenligner endringer i en eksperimentgruppe som har vært utsatt for et eksperiment, med de endringene som har skjedd i en kontrollgruppe som ikke har vært utsatt for det samme eksperimentet.

Randomisering som betyr at deltakerne i gruppene velges tilfeldig, slik at gruppene ikke er systematisk ulike. Høyst sannsynlig vil gruppene være direkte sammenlignbare.

Tidsseriedata som vil si at vi har en undersøkelse av tilstanden i de to gruppene før eksperimentet iverksettes, og en lignende undersøkelse en tid etter at eksperimentet er gjennomført.

Aktiv manipulasjon medfører at forskeren bevisst manipulerer det forholdet han eller hun mener er en mulig årsak. Forholdet manipuleres kun i eksperimentgruppen, ikke i kontrollgruppen (Jacobsen, 2016)

I denne undersøkelsen er ikke disse fire elementene tilstede, og det er ikke et eksperimentelt opplegg. Det vi kan få kunnskap om er hvorvidt elevene som har deltatt i mentorordningen fortsetter og fullfører videregående skole. Elevene som deltar i mentorordningen, har forpliktet seg til å gi tilbakemelding til sin mentor høsten etter de sluttet på folkehøgskolen. De kan trekke seg, og la være å svare på henvendelsen, men det har vist seg at de fleste svarer på henvendelsen fra sin mentor.

Dersom det er ønskelig å fortsette med mentorordningen i folkehøgskolene kan det være aktuelt å gjennomføre et undersøkelsesopplegg med et eksperimentelt design. I samfunnsvitenskapelig forskning har det eksperimentelle designet vært utsatt for en del kritikk. Noe av kritikken består av at når man velger å skille personer i en eksperimentgruppe og en kontrollgruppe vil det alltid gi en undersøkelseeffekt som gjør det vanskelig å skille den egentlige årsakens virkning fra virkningen av undersøkelsesopplegget. En annen betenking er at randomisering er umulig i virkeligheten, og ikke minst bør man være oppmerksom på de etiske perspektivene i et slikt opplegg (Jacobsen, 2016).

Innenfor samfunnsvitenskapelig og utdanningsvitenskapelig forskning er det mer og mer vanlig å benytte eksperimentelle tilnærminger fordi den gir svar på kausale problemstillinger (Phillips, 2005)

1.5 Valg av informanter

Det var i utgangspunktet ca. 30 elever som skulle delta i pilotprosjektet (2016/17). De tre skolene skulle tilby ordningen til ca. 10 elever hver. På en av skolene var det 18 elever som ønsket å benytte seg av mentorordningen og derfor er det ca. 38 elever som har deltatt i ordningen. Skoleåret 2017/18 var det 38 elever som deltok i ordningen. Det var 76 elever som deltok i mentorordningen fra skolestart høsten 2016 til våren 2018.

Skolene foretok en kartlegging av alle elevene ved skolestart. Kartleggingen bestod av samtaler, og i samtalen kom det fram om eleven hadde fullført videregående opplæring. Spørsmålet om «fullført videregående» kunne misforstås på den måten at elevene sa de hadde fullført, og på oppfølgingsspørsmål som: «har du bestått alle fag» kom det fram at de ikke var helt sikre på om de hadde bestått, og ved nærmere undersøkelser viste det seg at de hadde fullført men ikke bestått. Andre elever var tydelige på at de ikke hadde fullført og bestått videregående. Dersom eleven ikke hadde fullført, fikk man kartlagt hva som gjenstod for å få fullført og bestått. Skolene informerte om mentorordningen og elevene fikk tilbud om å delta. Noen av elevene takket ja med en gang mens andre måtte ha litt tid til å tenke seg om.

Alle elevene som deltok i prosjektet skrev under på en samtykkeerklæring. Hver av de tre skolene samlet erklæringene, både fra elever og mentorene, som deltok i ordningen. I pilotprosjektet ble informantene som skulle intervjues trukket fra bunken med samtykkeerklæringene. Det vil si at jeg ikke tok hensyn til kjønnsfordeling, elevenes bakgrunn, karakterer m.m. ved utvelgelsen. Skoleåret 2017/18 ble elevene valgt ut, slik at det ble likt antall gutter og jenter. Det vil si at informantene er likt representert ved både gutter og jenter. Felles for alle som deltar i ordningen er at de ikke har fullført videregående skole og er elever på folkehøgskole.

Mentorene ble trukket ut på samme måte. Heller ikke her tok jeg hensyn til kjønn, utdanning, mentorerfaring m.m. Felles for mentorene er at de er lærere på folkehøgskole, og har påtatt seg oppgaven ved å være mentor i denne ordningen.

1.6 Datainnsamling

Datainnsamlingen forgikk i skoletiden. Alle elevene og mentorene fikk tilsendt en Questback spørreskjema. Hensikten med spørreskjema var å innhente bakgrunnskunnskap om elevene og deres tidligere skoleerfaringer. Totalt for begge årene er det 47 av 76 elever som har svart på spørreskjemaene. Svarene fra ungdommene gir en viss innsikt i deres relasjon til foresatte, påbegynt videregående utdanning, arbeidserfaring og erfaringene deres fra grunnskolen.

Hensikten med spørreskjema til mentorene var å få informasjon om deres utdanning, opplevelse av å være mentor og forventninger til mentorrollen. Responsen fra mentorene var bra, det vil si at det var 10 av 13 som responderte.

I tillegg til spørreskjema og intervjuer, har jeg deltatt på 2 mentorsamlinger og vært på møte med rektor og mentorene en gang ved oppstarten av prosjektet. Hensikten med møtet var å avklare organisering av tilbudet og rollen som mentor. Mentorene skrev logger da de hadde samtaler med elevene og de har jeg hatt tilgang til. Jeg har også fått intern evalueringsrapport fra alle folkehøgskolene som deltar i ordningen.

Skoleåret 2017/18 var det ingen felles mentorsamlinger. Skolene som deltok i ordningene skrev avsluttende rapporter og logger som jeg fikk tilgang til. I tillegg har jeg hatt møter med mentorene på de respektive skolene.

Intervjuene foregikk i et grupperom på folkehøgskolen der forsker og informant var til stede. Det ble foretatt lydopptak av alle intervjuene, som jeg senere transkriberte. Elevene og mentorene ble forsikret om at alle opplysningene ville anonymiseres, og at opptakene kun skulle behandles av meg, og benyttes som data i rapporten.

Jeg startet samtalen med informasjon om prosjektet og prosjektets hensikt. Jeg informerte om at jeg ville ta opptak av samtalen for å sikre at den informasjonen de ga ble gjengitt riktig, og jeg kunne vie informantene full oppmerksomhet.

Min opplevelse var at elevene var positive til å delta i ordningen. Det var noen forskjeller på hvor «snakkesalige» ungdommene var, men i løpet av intervjuet snakket vi gjennom de ulike temaene i intervjuguiden. I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en intervjuguide som omfattet seks tema. Vi fulgte ikke alltid gangen i intervjuguiden, men lot eleven snakke om temaene i den rekkefølgen det var naturlig, ut fra hva eleven var opptatt av.

1.7 Etikk og personvern

Lærerne på folkehøgskolene hadde i begynnelsen av skoleåret individuelle samtaler med elevene. Et av temaene i samtalen dreide seg om hvorvidt eleven har fullført videregående skole. De som ikke hadde fullført videregående skole fikk informasjon og tilbud om å delta i mentorordningen. Lærerne fortalte om prosjektet og elevene valgte å delta eller takke nei. Elevene som takket ja til å delta fikk skriftlig informasjon om pilotprosjektet og mentorordningen før de deltok i intervjuene. De fikk informasjon om at de har mulighet til å trekke seg fra intervjuet når som helst uten å oppgi grunn.

Mentorene i prosjektet var klar over allerede når de søkte at de deltok i et prosjekt der forskning er en del av prosjektet. Evalueringen og forskningen innebærer at de, når de søkte på mentorstillingen, samtykket i å delta ved skriftlig og muntlig intervju. Lydopptakene har status som ikke –anonyme.

Prosjektet er meldt til personvernombud NSD.

Utover dette ble vanlige forskningsetiske hensyn fulgt (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora 2016).

1.8 Analyseprosessen

Tolkning og analyse handler om forståelse som igjen handler om å avdekke mening. Fay (1996) viser til to teorier om hva mening er; intensjonalismen og Gadammers teori om mening eller hermeneutikk. I følge intensjonalismen blir meningen til fra intensjonalismen bak en handling eller produktet av den. Mennesker er forskjellige, og ifølge intensjonalismen kan en derfor ikke forvente at andre mener det samme med en handling som en selv ville ha ment med den (Fay,1996). Gadammers teori om meninger er ikke opptatt av intensjoner, men hevder at mening oppstår i relasjon mellom handling og den som forsøker å forstå den.

Det er viktig å være klar over at det er ulike syn, og at ulike syn vil ha noe å si for forskeren, som i denne sammenheng er min tolkning. Selv om disse to teoriene ser forskjellig på mening, hevder (Fay,1996) at disse to perspektivene ikke kan forstås hver for seg, men at de utfyller hverandre. Hermeneutikken er læren om tolkning. Den har dannet et vitenskapsteoretisk grunnlag for den kvalitative forskningen. (Kvale & Brinkmann, 2015) viser til Gadamer (2004) og sier at hermeneutikken ikke er en metode, men en generell utforsking av meningen med vår væren.

«Analysen er ikke en avgrenset del av forskningsprosessen, men mer en prosess som begynner med det første intervjuet, den første observasjonen og forskerens første blick på dokumentet» (Postholm, 2010, s.86).

Selv om analysen foregår gjennom hele forskningsprosjektet så har dataanalysen størst fokus etter at materialet er samlet inn. Målsetningen med analysen er på den ene siden å søke etter mening på

en systematisert måte, og på den andre siden en prosess der det kvalitative materiale bearbeides sånn at det genererer kunnskap som kan kommuniseres til andre (Postholm, 2010).

Ulike sider ved mentorordningen ble analysert med bakgrunn i innsamlet empiri og alle intervjuene ble transkribert av forskeren. Ved å transkribere intervjuene fra muntlig til skriftlig form ble de strukturert slik at de egnet seg bedre for analyse. Det er en fordel å transkribere intervjuene selv. Da gjør man seg godt kjent med egne data, og en del av analyseringen foregår på den måten.

En viktig del av analyse og tolkningsarbeidet, er koding og kategoriseringsprosessen. Det vil si en systematisering av intervjuene. Koding kan sammenlignes med å lage kategorier eller temaer, at vi «bryter» opp temaet i mindre enheter, og dernest samler ulike deler av teksten i disse enhetene, (Jacobsen, 2015). Når man lager en intervjuguide, vil man på forhånd danne noen kategorier, og spørsmålene vi stiller er rettet inn mot spesifikke temaer. Det er de ulike temaene i guiden som danner grunnlaget for settet med kategorier. Kategoriene gjør det mulig å forstå innholdet på en fortolkende og teoretisk måte. Jeg har benyttet koding og kategorisering som analysemetode. For å komme fram til ulike kategorier har jeg først benyttet det (Kvale og Brinkmann, 2015) kaller «åpen koding» som analyseverktøy. «Åpen koding» forklares som den prosessen der man bryter ned, undersøker, sammenligner, konseptualiserer og kategoriserer data.

Første trinn av analyseprosessen var å få oversikt, et helhetsinntrykk. Etter å ha lest gjennom de transkriberte utskriftene og kodet relevante avsnitt, viste mine funn sentrale nøkkelord og begreper. Jeg oppdaget blant annet at flere ord og begreper gikk igjen flere ganger, eller skilte seg spesifikt ut. Etter hvert ble det tydeligere hvilke kategorier det var naturlig å dele materialet inn i. Etter systematiseringen av data flyttes analysen fra et beskrivende til et mer teoretisk nivå. Den siste fasen av analysen trekker opp forbindelser og sammenhenger mellom ulike kategorier. Det kan være ulike kategorier som belyser et mer overordnet tema, flere personer omtale av samme fenomen. Det kan være noen hendelser som henger sammen og påvirker hverandre. I denne sammenhengen er det ungdommenes og mentorenes fortellinger som skal transkriberes, og i etterkant er det en veksling mellom å tolke meningen i hver enkelt del og meningen av hele den transkriberte teksten.

2 Motivasjon

Teori om motivasjon ligger i et fagfelt mellom psykologi og pedagogikk, og studier av motivasjon omfatter derfor ulike innfallsvinkler. Motivasjon er noe vi alle opplever når vi virkelig har lyst på noe eller ønsker å utføre en aktivitet. Det kan betraktes som en tilstand som styrer aktiviteten i en bestemt retning og gir energi til den (Manger & Wormnes, 2015). Hvor mye innsats man legger i en handling, avhenger av hvor mye motivasjon man har for å utføre den gitte handlingen. Motivasjon dreier seg om hvordan følelser, tanker og fornuft til sammen gir mening til de handlingene vi utfører. I denne sammenheng ønsker jeg å se nærmere på elevers motivasjon for å fullføre videregående skole. Motivasjon i en slik sammenheng vil være påvirket av elevens tidligere erfaringer, verdier til skolearbeid, og forventninger og vurderinger fra seg selv og andre (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s.134-136). I lys av dette, kan det tenkes at forventninger om å prestere og opplevelse av karakterpress vil legge føringer for elevenes motivasjon for skolearbeid.

2.1 Indre og ytre motivasjon

Motivasjonsteorien skiller mellom ytre og indre motivasjon. På den ene siden har vi indre motivasjon som baserer seg på at motivasjonen stammer fra lyst og interesse for å utføre en aktivitet, og på den andre siden ytre motivasjon som handler om motivasjon basert på ytre påvirkninger som belønning, eller hva man kan tjene på å holde på med en oppgave (Manger, 2016)

Indre motivasjon er den naturlige trangen til atferd eller aktiviteter som utføres fordi aktiviteten gir glede og tilfredsstillelse i seg selv. Ytre motivasjon er når en person foretar en handling i påvente av en belønning for å gjøre det eller for å unngå straff for å ikke gjøre det (Ryan & Deci, 2000)..

Indre motivasjon knyttes til det å ta del i aktiviteten for aktivitetens skyld, en naturlig tilbøyelighet til å engasjere seg i forhold som en finner interessante.

Ytre motivasjon knyttes ofte til forhold hvor individet lar handlingene sine styres av ytre påvirkninger som straff eller belønning. (Ryan & Deci, 2000) skiller mellom ulike former for ytre motivasjon. De skiller mellom kontrollert ytre motivasjon og autonom ytre motivasjon.

Kontrollert ytre motivasjon innebærer en eller annen form for press eller forventninger om sanksjoner dersom aktiviteten ikke blir utført. Det kan føre til at aktiviteten utføres med liten entusiasme og engasjement.

Autonom ytre motivasjon er en handling som utføres fordi den er selvbestemt og egen initiert. Handlingen er valgt framfor andre handlinger. Handlingen skiller seg fra indre motivasjon på den måten at aktiviteten ikke blir utført på grunn av interesse eller glede ved selve aktiviteten. I likhet med indre motiverte handlinger er denne frivillig, på eget initiativ og med stor entusiasme fordi utøveren har forstått verdien av aktiviteten (Skaalvik & Skaalvik, 2013).

Skillet mellom indre og ytre motivasjonsteori har hatt stor betydning for læringsteori hvor man har ment at indre motivasjon er mer effektivt for å oppnå god læring enn straff og belønning. Nyere forskning problematiserer det entydige skillet mellom indre og ytre motivasjon. En nyere innfallsvinkel til ulike typer motivasjon er å skille mellom ulike målorienteringer. Målorientering er ikke det samme som konkrete mål. Et konkret mål kan være å oppnå karakteren 5 i et fag eller opptak til et bestemt studium. Teori om målorientering forsøker å forklare årsakene til at elevene involverer seg i skolearbeid, idrett eller andre prestasjonsrettede aktiviteter, eller at de ikke involverer seg i slike aktiviteter. Målorientering er da en underliggende motivasjon som påvirker de konkrete målene (Skaalvik og Skaalvik, 2013).

Det er også vanlig å skille mellom to typer av målorientering: *Oppgaveorientering*, også kalt Læringsorientering og mestringsorientering, der læringen et mål i seg selv. *Egoorientering*, som også kalles prestasjonsorientering og som betyr at eleven er opptatt av å bli oppfattet som flink eller å unngå å bli oppfattet som dum. Det er viktigere hvordan andre oppfatter en, enn hva man faktisk lærer (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Gode eller dårlige resultater tolkes ulikt avhengig av om man er oppgave- eller egoorientert. Undersøkelser har vist at egoorienterte elever tolker gode resultater som et resultat av gode evner, og omvendt. Oppgaveorienterte elever tilskriver gode resultater til innsats. Egoorienterte elever har en tendens til å være opptatt av sosial sammenligning. De er opptatt av hvor flinke de er, hvor gode resultater de får, sammenlignet med andre. Forskning har vist at egoorienterte elever foretrekker å oppnå mestring, ved liten innsats, fordi det er et bevis på gode evner. Motsatt blir høy innsats tolket som uttrykk for manglende kompetanse (Skaalvik & Skaalvik, 2013).

Tidligere har det vært vanlig å legge vekt på at motivasjon er et relativt stabilt personlighetstrekk den enkelte kan ha mye eller lite av, mens nyere forskning er mer opptatt av de motivasjonsrelevante sidene ved miljøet. Den siste tilnærmingen legger vekt på at motivasjonen påvirkes av erfaringer og forventninger. Det vil si at motivasjon i større grad er situasjonsbestemt, og påvirkes av verdier, erfaringer, selvvurdering og forventninger. Bjørnsrud (2014) sier at lærerne må tilrettelegge for læring med mening for elevene. Temaer og lærestoff i undervisningen må knyttes sammen med elevenes tidligere erfaringer. Læreprosesser med mening skaper interesse og motivasjon hos elevene, og elevenes interesse for lærestoffet er en forutsetning for å skape mening for egen læring. Flere av ungdommene jeg har intervjuet sier nettopp at det er gøy å jobbe med fagene på folkehøgskolen, både fordi det er fag de er interessert i, de blir utfordret faglig i et trygt miljø, og det er motiverende.

Det vil si at elevenes miljø og tilretteleggingen av lærings situasjonen har stor betydning for elevenes motivasjon, og det vil igjen gi betydelig rom for skolen og lærerne til å påvirke elevenes holdninger og motivasjon (Skaalvik & Skaalvik 2015). Folkehøgskolens læringsmiljø preges av praksisorienterte strategier. Handling og læring foregår i rommet mellom det individuelle og de sosiale. Folkehøgskolen består av flere læringsarenaer der hele mennesket ivaretas, og elevene involveres i egne læreprosesser (Ohrem & Haddal, 2011). Erfaringer fra mentorordningen viser at mange av elevene opplever at de lærer mye og en av elevene sier: «jeg lærer masse, men ikke på en teoretisk måte, men praktisk, en praktisk tilnærming som passer meg» og en annen sier: «her på folkehøgskolen har jeg lært mer om hvordan jeg skal oppføre meg sammen med venner».

Skolen og lærerne må ha kunnskap om forhold i elevene og i deres miljø som skaper motivasjon for læring (Bjørnsrud, 2014). Elever som går i skoler med et godt læringsmiljø, får gjerne gode resultater på skolen. Læringsmiljøet preges både av lærernes relasjoner til den enkelte elev, og lærerens relasjon til klassen som helhet. Det bidrar til å danne grunnlaget for den enkelte elevs læring og utvikling i en inkluderende skole (Bjørnsrud, 2014).

2.2 Behov for tilhørighet, kompetanse og selvbestemmelse.

Innenfor pedagogisk og psykologisk forskning er samspillet mellom person og omgivelsens et viktig tema. (Ryan og Deci, 2000) legger til grunn tre grunnleggende psykologiske behov i deres teori om indre motivasjon og selvbestemmelse. Tilhørighet, kompetanse og selvbestemmelse er viktige behov som må ivaretas i skolen for at elevene skal utvikle og vedlikeholde autonom motivasjon for skolearbeidet.

Behovet for tilhørighet viser at det er nødvendig med tilhørighet til et faglig og sosialt læringsfellesskap. Det er viktig at skolen og lærerne legger vekt på etablere trygge og inkluderende miljøer der alle elevene blir sett og respektert for den de er.

«Læringsledelse handler om å tilrettelegge for et læringsmiljø der elevene opplever at blir sett, forstått og anerkjent, og der de som en del av fellesskapet kan bidra aktivt til egen læring» (Bjørnsrud, 2014, s. 44).

Tiller (2014) viser til folkehøgskoleelevenes brev, der elevene trekker fram fellesskapet som noe av det viktigste i deres folkehøgskoleår. Tiller sier videre at elevene lærer å være sammen, bidra til fellesskapet og forstå hvordan læring foregår i et samspill med andre. Det kan være krevende, men når man tar utfordringen, og erfarer gode fellesskap, overføres erfaringene til andre områder i livet (Tiller, 2014).

Elevene jeg har snakket med opplever i stor grad at læringsmiljøet og det sosiale miljøet på folkehøgskolen som inkluderende, og de beskriver det på denne måten:

«Det beste ved det sosiale er at det alltid er noen her. At man kan prate med folk og lære av hverandre»

«Jeg synes det har vært kjempefint. Fint å oppleve ting, og jeg har fått mange nye venner. Jeg føler at jeg har vokst veldig mye også, og jeg føler meg inkludert; i klassen, i kantina og på rommet også, jeg bor sammen med ei jente. Jeg er glad for at jeg ikke bor på enerom»

Følelse av kompetanse er nødvendig for å skape interesse og legge til rette for at elevene vurderer seg selv som reelle bidragsyttere inn i en gruppe og dermed et fellesskap. Følelsen er en viktig drivkraft som fører til engasjement og utholdenhet når oppgavene blir krevende. Følelsen av kompetanse gjør

at man ønske rå gjenta aktiviteten. Det motsatte er elever som har liten lyst til å delta i aktiviteter de føler at de ikke behersker (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Et eksempel på dette er når en av informantene fortalte denne historien:

«Jeg har spilt hovedrollen i Jungelboken. Jeg har aldri sett meg i hovedrolle, kun i små roller som nesten ikke synes. Men vi skulle ha audition, og da skulle alle i hele klassen se på. Alle elevene og lærer var enig om at det var jeg som passet best til rollen, de sa at jeg sang fint og spilte fint. Det var også andre som passet, men jeg passet best. Det ble en boost for selvtilliten min. Det var mye å lære, et helt manus... alle sleit jo litt, men vi fikk det til slutt. Det hadde jeg ikke trodd...»

Eleven forteller om da han gikk på videregående skole og de også der satte opp samme forestilling. Den gangen ville han ikke ha stor rolle, og var mer komfortabel med små roller der han sjelden var på scenen. Han meldte seg til de minste rollene, og likte dårlig dersom han ble mer «synlig» på scenen. «Jeg taklet det svært dårlig». På folkehøgskolen, er det annerledes. Eleven opplever å bli utfordret på en måte som gjør at han tar utfordringen, og han mestrer situasjonen. Eleven opplever som han selv uttrykker det «å bli tatt på alvor», som innebærer at læreren har forventinger til han, snakker med han, gir konstruktive tilbakemeldinger både på det han mestrer, og det han bør jobbe mer med.

Behovet for selvbestemmelse krever en viss grad av medbestemmelse og valgfrihet. Elever blir indre motivert når de opplever at aktiviteten er selvvalgt og at de arbeider med noe de behersker.

Ikke alle aktiviteter oppleves som lystbetonte og i mange tilfeller må elever utføre oppgaver som ikke fanger elevenes interesse og engasjement. Skolen kan i noen grad hjelpe elevene til å se verdien av å gjøre oppgaver som ikke er så engasjerende, men som må til for å kunne ta neste steg som er noe man har lyst til. Eleven forstår verdien av aktiviteten. En av mentorene beskriver det slik:

«Jeg har forsøkt å motivere ved trekke fram deres styrker, ting de jobber med her, ting som de får til og som gjør at de kan få troen på at de får til ting. Som f.eks. en av jentene som valgte å ta jegerprøven selv om hun hadde vært syk. Hun ville ta den for å vise at hun klarte det. Det gjorde hun også. Det viser at dersom man vil noe så kan man få det til, men det krever

at man gjør en innsats. Det at hun klarte det, viser at hun også kan klare samfunnsfageksamen som hun må ta for å komme seg videre. Det er ikke sikkert at dette er så gøy og spennende, men det er noe du må ha først, for at du skal kunne gjøre noe som er spennende etterpå».

Elevenes motivasjon for å lære, vilje til å nå mål og opplevelse av autonomi og relevans påvirker elevenes læring. I tillegg har elevenes forventninger om egen mestring betydning for motivasjon, innsats, utholdenhet og hvilke mål de setter seg, og er derfor relatert til kompetanse til å lære. Elevenes motivasjon for å lære og forventninger om å mestre påvirkes av ulike forhold, blant annet tidligere erfaringer med å mestre eller mislykkes, den kunnskapen elevene har i et fag, og den støtten de får i læringsmiljøet (Skaalvik & Skaalvik, 2013).

En av elevene fortalte fra hennes avtaler med mentor. Hun hadde strøket i faget fransk på videregående. For henne var det uoverkommelig å tenke seg at hun skulle ta eksamen i faget. Hun takket ja til mentorordningen og underveis i skoleåret endret hun mening:

«Vi har ikke hatt så mange timer sammen, men når vi har hatt timer, har det vært veldig fint. Vi har lest sammen. Det har vært fint å få tilbakemeldinger fra mentor, man blir litt mer motivert».

Elevene jeg har intervjuet forteller at de begynte på folkehøgskolen for å ha et friår. Videre sier de at de er aktive og lærer mye hele tiden. De forklarer dette med at de selv får være med på å bestemme hva som skal læres i en bestemt periode. Elevene velger linjefag som er i deres interesse, fag de liker og er interessert i. Når de arbeider med fag de liker og kanskje også har positive erfaringer med, opplever de også mestring. Elevene medvirker i egen læringsprosess.

Når elevene opplever mestring i læringssituasjonen, øker motivasjonen. Mestringsopplevelsen styrkes ved at elevene får tilbakemelding på arbeidet de utfører. En av elevene beskriver forskjellen fra videregående skole og folkehøgskolen slik:

«I 3. klasse på videregående skuldet jeg mye. Jeg var ikke motivert for skolen. Nå har jeg minst fravær av alle. Jeg holder på med ting jeg liker og kan jobbe mye. Jeg kan ofte sitte fra tidlig på morgenen til sent på kveld»

Forholdet mellom motivasjon og innsats er komplisert. Flere av informantene beskriver året på folkehøgskolen som et friår, uten karakterer og prestasjonspress. Ungdommene forteller at i løpet av folkehøgskoleåret har de brukt mye tid på skolearbeid og ulik faglig aktivitet. De forteller om skolearbeid som er engasjerende, gøy, og de beskriver det som motiverende. Innsatsen reflekterer motivasjonen elevene har for arbeidet de gjør. Det er flere ting som tyder på at informantene har fått gode mestrings – og læringsopplevelser det året de har vært elever på folkehøgskolen. Flere av ungdommene forteller om gode opplevelser sammen med de andre elevene og de ansatte på skolen, og beskriver et trygt miljø, der det er greit å teste ut aktiviteter man ikke har gjort tidligere.

3 Hva kjennetegner ungdom som deltar i ordningen?

«Den positive trenden med økt gjennomføring i videregående opplæring fortsetter» (Statistisk sentralbyrå, 2018). Videre kan vi lese at 73 % av elevene som startet på videregående opplæring i 2011 har fullført og bestått i løpet av fem år. Det er en positiv utvikling i alle fylker, men antall ungdom som fullfører varierer fra fylke til fylke (Utdanningsdirektoratet, 2018), og arbeidet med å forebygge/hindre frafall fortsetter.

Det er stor enighet om at frafall fra videregående opplæring er et stort samfunnsproblem. Det er dyrt for samfunnet og det kan ha store kort- og langsiktige konsekvenser for den som ikke fullfører utdanningen. Gruppen ungdommer som ikke fullfører videregående skole er ikke homogen, og ulike tiltak må settes inn for å møte dem. Ungdommene som deltar i mentorordningen begynner på folkehøgskolen som ordinære elever. I løpet av de første ukene har lærerne samtaler med elevene. I samtalen kommer det fram hvorvidt elevene har fullført og bestått videregående opplæring, og først da får elevene tilbud om å delta i mentorordningen. Årsakene til at elevene ikke har fullført videregående opplæring er sammensatt, noe jeg kommer tilbake til.

3.1 Hvem er elevene som deltar i mentorordningen?

Det er ikke krav om å ha gjennomført videregående skole for å bli tatt opp som elev på folkehøgskolene. Hvert år er begynner det elever som av ulike årsaker ikke har fullført videregående opplæring, på folkehøgskoler. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at en tredel av elevene ved landets folkehøgskoler ikke har fullført og bestått videregående skole (Folkehøgskolerådet, 2017). Elevene som deltar i mentorordningen er ungdom i alderen 18-25 år. De kommer fra ulike steder i Norge, omtrent likt representert ved begge kjønn. Flere av informantene har foreldre som er skilt, og de bytter på å bo hos mor og far, og deres nye familier. Noen bor i fosterhjem eller hos annen familie, som for eksempel besteforeldre.

De fleste kommer rett fra videregående skole og har vært hjemmeboende året før de begynte på folkehøgskolen. Alle elevene har begynt på videregående skole, og noen har begynt på to eller tre utdanninger uten å fullføre. Elevene er nokså likt fordelt på studiespesialiserende og yrkesfaglig studieretning. Flere av informantene har vært i arbeid og/eller hatt deltidsjobber, andre har vært tilknyttet NAV - prosjekter og noen få har vært uten arbeid og inntekt.

Undersøkelsen viser at av elevene i kull 2017/18, er det ingen som har vært arbeidsledig på dagpenger eller annen stønad. Hovedinntrykket fra spørreskjemaene og intervjuene er at de fleste ungdommene forteller om gode opplevelser på barneskolen. De trivdes veldig godt, hadde venner og likte fagene. Flere av ungdommene sier at de begynte å bli umotiverte i løpet av ungdomsskolen, og det ble ikke bedre på videregående skole. Det er også noen eksempler på elever som har hatt det vanskelig på skolen helt fra de gikk på barneskolen. Det er tilfeller hvor elevene forteller om sine lese – og skrivevansker. Allerede på barneskolen opplever de å «henge etter» med lesing og beskriver det som frustrerende og vanskelig:

«Jeg hadde lese og skrivevansker og jeg sleit med konsentrasjonsvansker. Jeg fikk til lette oppgaver men når det ble mer komplisert forstod jeg ikke noe».

Andre forteller om opplevelsen av å føle seg utenfor og ekskludert:

«Fra 1. -4. klasse hadde jeg få folk å være sammen med. Jeg var urolig og de orket ikke å være sammen meg».

«Jeg fikk venner, men jeg husker også jeg ble mobbet mye ... Jeg mistet vennene mine... fordi han som mobbet meg gikk rundt og sa slemme ting om meg»

Noen ganger er det elever som av en eller annen årsak har valgt feil studieprogram på videregående skole, så som denne eleven:

«Jeg har tatt helse – og sosialfag, og jeg er ferdig med de to årene, men jeg har ikke lyst til å være lærling, ikke lyst til å ta påbygg heller. Men jeg har søkt påbygg, fordi lærlingeplass ikke er et alternativ. Det er ikke helt rett å bli helsefagarbeider selv om det er noe interessant der... Jeg har problemer med å jobbe med mennesker og den kontakten har jeg generelt problemer med».

I intervjumaterialet finner jeg ulike årsaker til at elevene ikke har fullført og bestått videregående opplæring.

Det er årsaker både i og utenfor skolen som påvirker frafall i videregående skole. Det er imidlertid stor variasjon på hvor mye som gjenstår før videregående er fullført og bestått.

3.2 Elevenes erfaringer med grunnskolen

Frafall i videregående skole er et sammensatt problem hvor mange årsaker kan virke sammen, og forskningen peker i ulike retninger. Noen årsaker er forskningen forholdsvis enig om, og tidligere skoleerfaringer og skoleprestasjoner er en av dem. En annen årsak til frafall kan være elevenes bakgrunn. Sosiale faktorer kan være etnisitet, klassebakgrunn, kjønn og problemer hjemme kan gjøre det vanskelig for eleven å konsentrere seg om skolen Bjørnsrud (2014) og Evensen (2017).

Elevene i denne undersøkelsen har svart på flere spørsmål vedrørende tidligere skolegang. Spørsmålene dreier seg både om erfaringer knyttet direkte til skolen, og spørsmål om elevenes relasjon til foresatte i denne perioden. Hensikten med informasjonen er å sammenligne informantene i denne undersøkelsen med funn i tidligere forskning om frafall i videregående skole.

Det viser seg at mange av elevene har likt seg godt på skolen, de aller fleste har et godt forhold til de fleste lærerne. En del av elevene sier de hadde behov for mye hjelp til leksene, og de opplevde å få hjelp til lekser når de hadde behov for det. Det er et fåtall som melder om mye fravær på ungdomsskolen. Det er flere som synes det er vanskelig å forberede seg på en god måte til prøver, og det er flere som melder at det å sitte stille å lese en bok «passer ikke for meg». Mange liker best prosjektarbeid, og over 90% mener at det er for få kreative fag i skolen. De fleste elevene oppgir at det er god kommunikasjon i familien, og foreldrene er opptatt av at ungdommene trives med det de gjør. Hovedinntrykket er at de fleste har foresatte som er opptatt av elevenes skolegang og framtidsplaner vedr. arbeid og utdanning, og flertallet av elevene sier at mange i familien har utdanning.

3.3 Hvorfor valgte elevene et år på folkehøgskole?

Fra materialet etter både spørreskjema og intervjuer med elevene kommer det fram ulike årsaker til at ungdommene har søkt et år på folkehøgskole.

På spørsmålet: «Hvorfor valgte du å gå et år på folkehøgskole?» svarer elevene forskjellig.

For de fleste virker det som om det å søke på folkehøgskole var et bevisst valg, og mange av ungdommene hadde klare forventninger dette året. Motivasjonen varierer fra ønsket om et friår, «jeg trengte et fri år fra skolen og hjemme» og som en av de andre informantene beskriver det: «Jeg ville ha et fri år som er innholdsrikt og er utenfor fremtidig utdanning. Jeg hadde lyst til å lære noe mer av linjefaget, og lære mer om meg selv».

Andre vil gå et år på folkehøgskole for å jobbe med egenutvikling, og som en av elevene sier:

«jeg valgte folkehøgskole fordi at jeg hadde lyst å utvikle meg selv som menneske, utvide horisontene mine, finne ut av interessene mine og få et litt annerledes skoleår».

Noen av elevene ønsket å gjøre noe meningsfylt, mens de kvalifiserer seg for å begynne på høyere utdanning:

“Et år på folkehøgskole hørtes mer spennende ut en å ta seg et friår. Har ikke bestått en eksamen fra videregående, så jeg kommer meg ikke så særlig mye videre når det kommer til høyere utdanning»

Flere av ungdommene har behov for miljøskifte, enten på grunn av ungdomsmiljø eller skolemiljøet. En av ungdommene beskriver det på denne måten:

«I løpet av 13 år på skole har jeg lagt merke til at jeg har blitt psykisk sliten og trengte derfor et friår. I stedet for å begynne rett på studie, trengte jeg et år for livet med nye mennesker, nytt sted og nye muligheter».

En beskriver årsaken til å søke på folkehøgskole slik:

«Jeg slet på hjemmebane og hadde nettopp droppet ut av videregående for andre gang. Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre, og tenkte at det kanskje kunne være godt å komme seg vekk hjemmefra».

Andre har søkt på folkehøgskole fordi de ikke vet hva de vil etter videregående:

«Først og fremst fordi jeg var usikker på hva jeg ville studere, og farfaren min anbefalte meg et år på folkehøgskole slik at jeg kunne ha et år på meg til å tenke, samtidig som jeg hadde noe å gjøre. Jeg var ikke ferdig med videregående, hadde en eksamen igjen, men hovedgrunnen var at jeg trengte et fri år der jeg kunne få glede av å gå på skolen igjen. Derfor valgte jeg folkehøgskole»

En av elevene var i gang med læretiden sin, men måtte avslutte lærlingplassen på grunn av helsemessige årsaker, og som han sier:

“Jeg gikk ut av lærlingplass pga. helsemessige årsaker. Trengte derfor et år der jeg kunne finne ut av hvilke muligheter jeg har, og i tillegg ha litt pause fra min hverdag hjemme»

Ungdommene som deltar i mentorordningen er svært ulike. Vi ser likevel noen fellestrekk ved flere av ungdommene som på den ene siden er ungdommer som av ulike årsaker har opplevd at de «ikke passer inn» i det etablerte skolesystemet. Det kan være at de har hatt faglige utfordringer, opplevd mobbing eller svakt nettverk. Flere av ungdommene har forventinger om at et år på folkehøgskole skal gi dem positive opplevelser og nye venner.

«Jeg hadde behov for å komme meg bort. Det var mye problemer hjemme. Det har vært mange episoder og jeg ville komme meg bort for å få et annet syn på livet. Det har vært veldig bra, uten tvil. Livet har tatt en god vending dette året. Det er så mange ting jeg har lært her og som jeg vil ta med meg videre».

Mange av elevene beskriver tidligere erfaringer fra skolen som gode, de har trivdes på skolen, og har hatt et godt forhold til lærerne. Disse elevene ønsker en endring. De ønsker å jobbe med fag de liker og de ser etter arbeids- og yrkesmuligheter innenfor områder de er interessert i. Det kan også være at de ønsker å bruke tiden fram til de skal søke på høyere utdanning til noe som oppleves som meningsfylt for dem.

Når elevene begynner på folkehøgskole kommer de til et nytt miljø hvor ingen fordømmer lever og ingen kjenner til deres forhistorie. Hovedinntrykket er at elevene opplever å komme til skolen med «blanke ark». Her er det ingen som kjenner dem fra før, ingen som kjenner historien deres og de

opplever en stor grad av frihet til å velge hvem de vil være, og, ikke minst, de aksepteres for den de er.

«Jeg ville prøve noe nytt, og jeg gruet meg litt – jeg hadde jo droppet ut to ganger før. Men det er noe annet å gå her. Folk oppfører seg annerledes mot hverandre. Det er ikke så strengt, mer fleksibelt, du kan være deg selv. Jeg er en helt annen person her enn hjemme. Hjemme så føler jeg hele tiden et press, om å sminke meg, karakterer, du må gjøre sånn og sånn for å bli akseptert».

Det er ingen forventninger til at elevene har en bestemt rolle, og de står i stor grad fritt til å skape sin egen rolle. Det kan også være utfordrende for elevene, men hovedinntrykket er at ungdommene opplever det som positivt. Nytt miljø og nye mennesker fører til at man også lærer nye ting om seg selv.

«Jeg føler at jeg har vokst veldig mye. Folk her har gjort at hverdagen er helt topp. Jeg har lært mye, jeg har reist mye og jeg har gjort ting jeg vanligvis ikke har turt å prøve på tidligere. Jeg føler at jeg har vokst både fysisk og psykisk, sosialt og ferdighetsmessig».

De fleste ungdommene har hatt mange gode opplevelser og fine erfaringer det året de har vært elever på folkehøgskolen. Hovedinntrykket er at året på folkehøgskolen har ført til nye vennskap, gode mestringsopplevelser, og ikke minst gode relasjoner til lærerne og andre som jobber på skolene. Ungdommene framhever det at de har fått begynne med «blanke ark», komme som de er og bli godtatt for den personen de er. Flere av ungdommene framhever at de ikke opplever det samme presset som ved tidligere skolegang. Det gjelder både prestasjonspress og kroppspress.

3.4 Hvorfor valgte elevene å delta i mentorordningen?

Elevene som deltar i mentorordningen søkte seg til folkehøgskolen som helt ordinære elever. Lærerne på folkehøgskolene gjennomfører i begynnelsen av skoleåret samtaler med hver enkelt elev. Da skolene startet med mentorordningen i 2016, spurte de spesielt om elevene hadde fullført og bestått videregående skole. Kartleggingen ga lærerne god informasjon om, for det første om elevene hadde fullført og bestått videregående skole, og for det andre hva som skulle til for at eleven fullfører

videregående utdanning. På spørsmål fra intervjuer om hvordan det var å bli spurt om å delta i mentorordningen svarer en av informantene:

«Jeg vet at jeg trenger noen å snakke med og få tips. Jeg synes det er greit å få litt hjelp. Det er ikke alltid de behøver å si så mye, men jeg har noen å fortelle til, og da får jeg høre mine egne tanker, og få tilbakemelding».

Denne eleven synes også det er veldig fint å snakke med noen andre enn sine foreldre. Det kan lett bli sånn at de tar valg for henne, men nå: «nå tar jeg valgene selv».

I løpet av kartleggingssamtalene viste det seg at noen av elevene ikke selv var klar over at de ikke hadde fullført videregående skole. Denne samtalen er en viktig del av ordningen, slik at skolen og mentorene fikk oversikt over elevenes bakgrunn.

Kartleggingssamtalene gjennomføres av flere av lærerne, også de som ikke er mentorer. Det var viktig at elevene fikk spørsmål om de hadde fullført videregående skole, samt at lærerne informerte om mentorordningen, uten å legge press på eleven. Det er frivillig å delta i ordningen.

«Vi drillet våre kollegaer i hvordan spørsmålet måtte stilles, da vi var klar over at ikke alle elever selv opplevde at de ikke hadde fullført. Spesielt gjaldt dette elever som hadde strøket i fag/eksamen og de som hadde fullført to år, men ikke gått ut i læretid. I kartleggingssamtalene ble mentorordningen nevnt, og at de ville bli kontaktet om denne etter hvert».

Det var spesielt viktig at elevene fikk opplevelsen av at dette er et tilbud til eleven, at eleven kan velge å takke nei og kun være en ordinær elev på folkehøgskolen. Det viste seg å være en god strategi, ungdommene opplevde ikke ordningen som mas fra voksne, og en av elevene beskriver det som:

«Jeg er veldig fornøyd med min mentor, hun presser ikke, maser ikke.

Vi snakket om det jeg ville snakke om og jeg stilte spørsmål om hvordan jeg kunne fullføre videregående skole».

Gjennomgang av søknader og kartleggingssamtalene ga skolene oversikt over mulige mentorelever. Mentorteamet hadde så et nytt møte der de gikk igjennom de ulike elevene og planla hvordan elevene skulle fordeles på mentorene. Teamet diskuterte grundig om linjelærere burde ha egne elever, eller om man burde ha elever man ikke hadde ellers. I de fleste tilfellene vurderte lærerne det slik at en allerede eksisterende relasjon var positiv i forhold til videre samtaler, og elevene ble derfor fordelt noe ut i fra hvem de allerede kjente til. Det var mulig for elevene å bytte mentor dersom det var behov for det.

Da elevene hadde vært elever noen uker fikk de spørsmål om de ønsket å delta i mentorordningen. Mange av elevene takket ja til tilbudet. De hadde innsett, og var mer bevisste på å fullføre videregående, og ville gjerne ha hjelp og støtte for å lykkes med det. Som en av elevene sier:

«Jeg sa ja til å være med på mentorordningen fordi jeg synes det var fint med en ordning der jeg kunne få litt hjelp». Og en annen som manglet kun et fag sa: «jeg strøk i fransk, jeg ble veldig demotivert, og jeg ville gjerne ha hjelp til å øve på fransk. Det er så få som kan fransk, men her får jeg hjelp til det».

Noen av elevene har tatt opp eksamen gjennom skoleåret og bestått, og så godt som alle de øvrige har konkrete planer fra høsten. Mange synes det har vært til god hjelp å se at det finnes flere veier til målet. Alle mentorelevne vil følges opp ved at mentor tar kontakt med eleven i løpet av høsten 2018. Skolene melder fra til respektive oppfølgingstjenester om at elevene er ferdige med skoleåret.

3.5 Hva er spesielt med mentorordningen, elevenes synspunkt?

Det er ulike årsaker til at elevene som deltar i mentorordningen har søkt seg til folkehøgskole. Felles for alle er at de ønsker å gå på skolen, og de er godt fornøyd med at det ikke er karakterer og eksamen på folkehøgskolen. Da elevene kom til folkehøgskolen, var de først og fremst ordinære elever. Det er først ved kartleggingssamtalene, og når de får spørsmål om å delta i mentorordningen at det blir fokus på videregående opplæring. Når elevene får spørsmål om hvordan de har opplevd det å ha en mentor svarer de i hovedsak at det har vært positivt, og en av elevene presiserer det på denne måten:

«Vi har snakket om mye, vi har snakket om skolegang og det har vært bra for meg. Hvis jeg ikke hadde hatt mentor så kan det hende jeg hadde valgt annerledes. Jeg har fått et klarere syn på hva jeg vil».

En annen elev sier:

«Det har vært veldig greit. Det er fint å ha noen å snakke med, sånn at det ikke bare er mine egne tanker jeg jobber med. Mentor kommer med innspill som jeg ikke har tenkt på».

Når jeg snakker med elevene får jeg inntrykk av at det kan være vanskelig for elevene å skille hva som er å være «vanlig elev» og det å være en elev i mentorordningen. Elevene opplever i veldig stor grad at det å ha en mentor som eleven har jevnlig samtaler med, er en del av helheten ved det å være elev på skolen.

Mentor er også lærer på skolen, og kjenner eleven godt både faglig og på andre måter. Det vil si at når elevene og mentor har samtaler, er det naturlig for begge å snakke om erfaringene fra skoleåret generelt, og samtaler om veien videre spesielt. Mentor ser hele eleven og tar det med seg i samtalene om hva elevene ønsker å gjøre etter folkehøgskolen. I mentorsamtalene vil det, som ellers på skolen, være fokus på elevens interesser, elevenes forventninger, elevenes innsats og hva eleven gjør som er bra, og en av elevene formulerer det slik:

«Her på folkehøgskolen får jeg for det første tilbakemeldinger som sier noe om innsatsen min, om hva jeg gjør som er bra, og hva som skal til for at jeg kan prestere bedre. For det andre får jeg veiledning på hvordan jeg skal få til ting bedre, og hva som skal til for at jeg prøver ut ting jeg aldri ville ha turt før».

Mentorene sier i intervjuene at det kan være vanskelig å skille samtalene fra hverandre, men fordi de er med i mentorordningen, er de bevisst på at innholdet i mentorsamtalene skal dreie seg om å motivere elevene for videre utdanning, noe som oppleves bra for elevene.

«Ja, ja det har vært veldig fint. Det er mentor som har fått meg til å tenke gjennom det med det å gjøre ferdig lærlingetiden. På begynnelsen av året ville jeg egentlig bare jobbe, men vi

har snakket om det og mentor har hjulpet meg med å finne læreplass. Han har fått meg til å tenke smartere”.

Vanligvis har lærerne mange samtaler med elevene i løpet av skoleåret. Det som er annerledes med mentorsamtalene er at lærer og elev er enige om å snakke sammen for å finne løsninger på hvordan eleven skal fullføre videregående opplæring. Samtalene har i stor grad vært preget av elevens framtidsplaner og motivasjon med tanke på videre utdanning og jobb. Det vil si at noen av elevene har vært tydelige på at de ønsker å jobbe etter året på folkehøgskolen. Videre har de snakket om hva som må til/tilrettelegges for at eleven skal lykkes med sine planer. Og ved slutten av skoleåret svarer elevene slik på spørsmål som: «Hvordan synes du det har vært å ha mentor?»

«Jeg ble spurt, og jeg var overrasket over å bli spurt. Jeg sa ja, og er veldig glad for det. Jeg er veldig fornøyd med min mentor, hun presser ikke, maser ikke. Vi snakket om det jeg ville snakke om og jeg stilte spørsmål om hvordan jeg kunne fullføre. Det var veldig forsiktig og jeg vet ikke helt om jeg kommer til å gjøre det nå, for jeg er ikke helt motivert ennå. Jeg vet at samtalene med mentor har gjort at jeg helt sikkert vil gjøre ferdig videregående skole».

En av de andre elevene sier at han var litt skeptisk til mentorordningen til å begynne med, men at han etter hvert var veldig fornøyd med ordningen og han sier om sin mentor:

«Hun har hjulpet meg mye, og sagt mange kloke ting. Hun sa for eksempel at dersom jeg ville studere musikk, må jeg være virkelig motivert. Det er ikke bare å stå på en scene og ha det gøy. Det er hardt arbeid»

Da jeg intervjuet eleven, hadde han fått plass på Teater – og musikkhøgskolen i Oslo.

Alle elevene har sammen med sin mentor laget en handlingsplan for kommende studieår. De har også en avtale om at mentor kontakter eleven i september/oktober, for å høre hvordan det går. De fleste av våre informanter forteller at mentorordningen er et bra tiltak som bidrar til at elevene bevisstgjøres egen framtid når det gjelder utdanning og arbeid.

4 Mentorrollen og mentorrelasjonen

Erfaringer fra spørreskjema og intervjuene viser at det er mange måter å definere og praktisere mentorrollen på. I folkehøgskolens mentorordning varierer praksis fra mentor til mentor, og fra skole til skole. Felles for alle mentorene er at de har spesielt fokus på elevens utdanning og arbeid. Det vil si at mentoren, gjennom samtalene, jobber målrettet for at eleven skal oppnå en avklaring gjennom samtaler, selvrefleksjon og handling.

Samtidig jobber mentorene også med elevens personlige utvikling. Det innebærer blant annet å bidra til at eleven ser seg selv som deltaker i et samfunn, forstår egen og andres deltakelse i det samfunnet man er en del av, og reflektere over hva som er nødvendig for at mennesker skal leve et fullverdig liv sammen. Elevene har ulike behov for utfordringer og støtte fra mentor. Noen har behov for hjelp til å fullføre videregående skole med et fag eller to, mens andre har behov for mer omfattende støtte både til videre utdanning og personlige utfordringer.

4.1 Mentor- definisjonen og rollen

I veiledningens landskap (Skagen, 2004) finner vi mentoring som en av mange måter å veilede/gi råd på. Begrepet mentor har fått et generelt innhold og henviser ofte til en person som er klok, erfaren og spiller en positiv rolle som hjelper i andres liv. En del faglitteratur skiller mellom mentorrollen i det vi kan kalle veiledning, og mentoring som er rettet mot karriereveiledning.

Knudsen (2001) definerer mentor og mentoring på denne måten:

«En mentor er en venn og trofast rådgiver. *Mentor-prinsippet* dreier seg om å lykkes selv gjennom å hjelpe andre mennesker å lykkes. *Mentor-rollen* innebærer å påta seg et spesielt ansvar og inngå i en spesiell relasjon, for å hjelpe et annet menneske – en *protesjè* eller en *adept*- å mestre sine oppgaver og sitt liv. *Mentor-lederskap* består i å utøve en form for lederskap som får frem det beste i andre mennesker, i medarbeiderne», (Knudsen, 2001:19).

Protesjè er opprinnelig latinsk og betyr «å beskytte». Begrepet brukes i internasjonal litteratur om «mentor-protesjè relasjon» menneske som er under en annens beskyttelse. I Norge brukes adept

oftere enn protesjé. Adept kommer fra det latinske adeptus og betyr opprinnelig elev eller læregutt, og forbindes med å bli innviet i noe skjult (Knudsen 2001).

Den mest kjente historien om mentoring er historien om Odyssevs fra Homers, Iliaden og Odysseen (Knudsen,2001) Odyssevs må forlate sin sønn for å delta i en Trojansk krig. Odyssevs gir huslæreren Mentor ansvar for oppdragelse, veiledning og beskyttelse av sønnen. Vi får ikke vite mye om Mentor og hans praksis i den greske myten, men Mentor har blitt stående gjennom historien som symbol på visdom, trofasthet og pålitelighet. Denne definisjonen fokuserer på, at mentoren er en erfaren og respektert person, som skal hjelpe og gi råd til en «elev» – legemliggjort i sønn-fosterfar relasjonen fra gresk mytologi. Fra denne historien har vi mentor-begrepet, som er et symbol for klokskap, og et begrep for veileder og veiledning internasjonalt i dag (Skagen, 2004).

Det er et typisk trekk i dag at mentor opptrer både i personlige forhold, i utdanning og yrker. I norsk skole er mentorbegrepet i ferd med å vinne innpass. Mentoren kan være faglærer – tutor som har fokus på fag og elevenes tilegnelse av fagkunnskap. En mentor kan være en som veileder elevene med den sosiale delen av utdanningen som elevens trivsel, forhold til medelever, læringsstrategier og studieteknikk, for å nevne noe.

Mentor-rollen inneholder to grunnleggende oppgaver; for det første en praktisk tilrettelegging og veiledning for å hjelpe en protesjé fram i livet, for det andre være en psykososial støtte, oppmuntre og utfordre. Et viktig prinsipp for mentor er å lytte til den enkeltes behov både når det dreier seg om praktiske og psykososiale temaer (Skagen,2004).

I folkehøgskolenes mentorprosjekt defineres mentorrollen som en som har ansvar utover elevens faglige utvikling. Mentoringen er en frivillig avtale mellom to parter, hvor den ene er mer velutdannet eller mer erfaren enn den andre. De inngår en avtale med det felles mål at den minst utdannede person skal utvikle seg og få spesifikk kompetanse. Mentorforholdet er midlertidig, og mentorrollen innebærer det Skagen (2004) omtaler som livsveiledning. Mentoren skal bygge opp adepten som person, hans selvtillit og pågangsmot, og være støttende for adeptens egne prosjekter og tanker (Skagen, 2004)

4.2 Mentoren og deres forventinger til mentorrollen.

Det er 13 mentorer som er engasjert med oppgavene som mentor for elevene i ordningen. I dette prosjektet er mentor en som også er lærer på samme folkehøgskole. Mentorene er i alder 47- 57 år,

og er omtrent likt representert ved begge kjønn. Mentorene er utdannet allmennlærer, eller har en bachelor eller mastergrad. De fleste av dem har ikke veiledet elever eller andre tidligere. Alle er ansatt på skolen, de fleste i 50 – 100% stilling, et par i mindre stilling. Mentorene har enten meldt seg til oppgaven eller blitt spurt om å være mentor for 2-4 elever gjennom skoleåret. Det er frivillig å ta på seg oppgaven som mentor, og i ordningen er det ingen som er pålagt mentoroppgaven. Alle mentorene hadde lyst til å bli mentor fordi de ser på oppgaven som spesielt viktig, og en av mentorene sier dette:

«Jeg hadde lyst til å være mentor, og jeg tenkte det kunne gjøre meg til en bedre folkehøgskolelærer. Og jeg synes det hørtet gøy ut og at det var viktig for elevene våre».

Og en annen som sier:

«det er mange ungdommer som har behov for denne typen samtaler og bevisstgjøring, men det er viktig tilbud til de elevene som ikke har fullført videregående skole»

Det varierer hvor mange elever den enkelte mentor har ansvar for, fra en til fire elever pr. mentor. Hovedinntrykket er at mentorene opplever mye støtte og anerkjennelse fra sin leder i arbeidet som mentor. Likeledes opplever de fleste at arbeidet verdsettes av kolleger. Prosjektet ser ut til å være godt forankret i virksomheten som har satt av tid til å utøve mentorrollen. Likevel er det slik at i en travel folkehøgskolehverdag opplever mentorene i noen grad at det ikke er satt av timer spesielt til ordningen.

De som skal være mentor, har forventninger til at mentorsamtalene skal dreie seg om viktige ting i livet, samt læring, mestring og motivasjon. Videre ønsker de å bidra til avklaringer vedrørende videre utdanning og/eller arbeid.

«Det er veldig ulikt hvordan elevene har selvinnsikt og hvilke mål de har.

Det er ikke alle elevene som vet hvordan de skal gå fram for å nå målene. For eksempel har det for en av elevene vært mye arbeid med å få til alle de praktiske tingene som skal på plass for å fullføre videregående skole».

Andre forventinger lærerne hadde til mentorrollen var å etablere en god relasjon til eleven, slik at elevene opplever trygghet og tillit til sin mentor. En sier:

«jeg har klart å etablere en relasjon som gjør at de har tillit til meg selv om jeg er tøff og direkte og velger å være ærlig».

Og for å kunne etablere en god relasjon, er det viktig å følge elevens tempo, og høre hva eleven sier og mener:

«Jeg er veldig ærlig og tematiserer dette for å vite hvordan de opplever det at vi snakker om deres videre utdanning. Når noen sier at de ikke orker å snakke om det, de sier de har det «langt opp i halsen», så respekterer jeg det.

Jeg sier at mentorordningen er et tilbud som kanskje kan bidra til at du blir mer motivert for utdanning. jeg presiserer at dette er for å forsøke å motivere – ikke mase. Jeg har det med i samtalene og jeg nevner det for deg med jevne mellomrom, og så sier du fra dersom det blir for mye, er det kanskje noe du lurer på, så kan jeg undersøke for deg, uansett hva det er. Etter hvert når vi har snakket en del om dette så kan vi etter hvert snakke mer om det»

Mentorene har forventninger til at eleven, i løpet av skoleåret får gode opplevelser, større selvinnsett og bli mer selvstendig. Videre ønsker de at eleven i løpet av året, vil ha oversikt over ulike valgmuligheter når det gjelder videre skolegang/arbeidsmuligheter, og at de i tillegg er mer bevisst valgene de tar.

Flere av mentorene tror den viktigste årsaken til at elevene blir motiverte er at her er det ikke fokus på det faglige, sånn som det er på videregående. De skal ha et friår, et pusterom og så blir de likevel pushet på det faglige, det er ikke noe hvileår, men det er ikke karakterpress, de jobber masse og det er egenmotivert.

«Vi skal ikke sette karakterer og det blir noe mer likeverdig over relasjonen. Det er lettere å skape tillit og når vi har den tilliten, når elevene stoler på deg, er det lettere å få til metasamtaler om hvorfor de droppet ut av skolen, hva de ønsker, og hvordan de skal få det til».

Det er med disse forventningene lærerne tar fatt på oppgaven som mentor for elever som ikke har fullført videregående skole.

Alle mentorene deltok på et todagers kurs før de høsten 2016 startet med mentoroppgavene. Utover to samlinger i løpet av pilotprosjektet 2016/17, har det ikke vært noen spesiell opplæring/kursing for mentorene.

Kurset, som mentorene deltok på våren 2016, var «Mentorskapet– å trene høykvalitetsrelasjoner som fremmer læring og livsmestring» ble ledet av Anne Liv Kaarstad Lie. Kurset har et «Appreciative Inquiry» fokus, og er utarbeidet på bakgrunn av teori om mentalisering av blant annet (Skårderud & Sommerfeldt,2013) og (Karterud & Bateman, 2010).

Appreciative Inquiry (AI) henter inspirasjon fra (og gir inspirasjon til) fagfeltene systemisk teori, sosialkonstruksjonisme og positiv psykologi . AI er en tilnærming til organisasjonsutviklingsarbeid der man leter etter og tar utgangspunkt i det som fungerer aller best, lærer av dette og søker å skape en ønsket framtid gjennom å utvikle teori og ta i bruk menneskers og organisasjoners styrker (LENT,2017).

Mentorene hadde likevel stor grad av frihet til å gjennomføre samtalene slik de ønsket og med den individuelle tilpasningen eleven hadde behov for. Elevene har hatt svært ulikt behov for oppfølging. Noen har hatt behov for utvidet veiledning/samtaler, mens andre har hatt behov for at mentor hjelper til med å finne ut av veien videre, samt minner om søknadsfrister, finne relevant informasjon på nett osv.

4.3 Erfaringer med mentorrollen.

Mentorene hadde, som nevnt, forventninger til rollen og oppgavene som mentor.

Når jeg intervjuer mentorene våren 2018 har de vært i rollen som mentor over to skoleår, noe som har gitt dem erfaringer med veiledning og med mentorrollen. De har utført nye og andre oppgaver enn det de gjør som lærere. I intervjuene forteller de om hva de gjør i rollen som mentor, hvorfor de gjør det de gjør, og hva som er bra med ordningen.

Vanligvis har lærerne i folkehøgskolene mange samtaler med elevene i løpet av skoleåret. Det som er annerledes med mentorsamtalene er at lærer og elev er enige om å snakke om og sammen finne løsninger på hvordan eleven skal fullføre videregående opplæring. Samtalene har i stor grad vært preget av elevens framtidsplaner og motivasjon med tanke på videre utdanning og jobb. Det vil si at

noen av elevene har vært tydelige på at de ønsker å jobbe etter året på folkehøgskolen. Videre har de snakket om hva som må til/tilrettelegges for at eleven skal lykkes med sine planer.

Flere av mentorene sier at det kan være vanskelig å skille mellom «vanlige» elevsamtaler som de har gjennom skoleåret, og mentorsamtalene. Det flere er tydelige på er at «det er en naturlig forlengelse av det jeg allerede gjør».

En av mentorene sier dette om mentorordningen, og hva som er det spesielle ved ordningen:

«Jeg setter stor pris på ordningen. Det at vi har tid til å være dedikerte når det gjelder karriereveiledning, gjennomføring av videregående skole og for øvrig veien videre i livet. Det er viktig for alle elevene, og det er aller viktigst for de som ikke har fullført vgs. Så derfor setter jeg veldig stor pris på mentorordningen.»

Det kommer fram av intervjuene at mentorene mener at elevens utdanning bør være tema i elevsamtalene, uavhengig av mentorordning, men sånn er det ikke. Det har vi ikke tid til, sier de.

Det settes av mye tid til samtaler og veiledning, men ikke på det nivået elevene har behov for når det gjelder videre utdanning.

Dersom det er elever som kun har et fag de skal ta eksamen i, så kan det nok være at det blir en del av elevsamtalen. I mentorordningen er det satt av tid til samtaler og annet arbeid som må gjøres for den enkelte elev slik at de kan komme i gang med det de planlegger. Det er bedre kvalitetssikring av dette når oppgavene er definerte slik som i mentorordningen.

«Mentorsamtalene fungerer bra fordi det er fokus kun på dette med videre løp; skolegang, ta opp fag, andre ting å gjøre. Kvalitetssikringen innebærer at vi da vet at dette har vi snakket med eleven om. Jeg håper at vi for all framtid får anledning til å sette av tid til å denne gruppen, de som ikke har fullført videregående skole»

Relasjonen mellom mentor og elevene har som mål å skape motivasjon for ny læring, slik at eleven i løpet av skoleåret, ønsker å fullføre videregående skole. I prosessen legges det vekt på at eleven får kunnskap om ulike utdannings – og yrkesvalg som er tilgjengelig for eleven her og nå. Samtalene spiller en viktig rolle i mentorforholdet, og gjennom samtalene jobbes det på ulike måter for å bistå eleven til å nå målet.

I intervjuene og i møter med mentorene kommer det tydelig fram en enighet blant mentorene om at mentorordningen er til stor hjelp for elever som har utfordringer med arbeids – og utdanningsvalg. Både rektorene og mentorene sier ordningen fører til nye samarbeidsrelasjoner, både internt på den enkelte skolen, men også på tvers av skolene. Mentorordningen har også bidratt til et samarbeid med videregående skoler og fylkenes oppfølgingstjeneste. En av mentorene beskriver arbeidet som mentor slik:

«Ordnningen er mer forpliktende, og det i seg selv er veldig bra, både for oss og elevene. Også er det noe med at det er fint å være med på en ordning som flere er med på. Oppgavene er mer dedikert og rettet mot «veien videre». Det går an å ta kontakt med andre mentorer på de andre folkehøgskolene».

Videre sier mentorene at mentormøtene bidrar til et teamarbeid rundt elevene. De opplever at dagene er travle, men når man har planlagt både mentormøter og mentorsamtaler, blir de gjennomført, og «det er en vesentlig forskjell».

De møtes og kan snakke om vanskelige saker, deler erfaringer og kunnskap om flere ting.

«Jeg har loggene som jeg kan gå tilbake og se hva vi snakket om tidligere, og i samtalene er det mer fokus på det mentorordningen dreier seg om, nemlig framtidsplaner».

Hvert år møter lærerne i folkehøgskolen elever som ikke har fullført og bestått videregående opplæring. Elevene har behov for ekstra støtte og livsveiledning for å finne motivasjon til videre utdanning og/eller arbeid. Mentorordningen gjør det mulig å ha en tettere oppfølging for å hjelpe eleven på veien videre.

Mentorene er godt fornøyd med at de fått kontakt med ressurspersoner på videregående skolen og oppfølgingstjenesten slik at de kan bistå elevene med å ta kontakt med tjenestene.

4.4 Hva er spesielt med mentorordningen, mentorenes synspunkt.

I mentorordningen har vi anledning til å bruke mer tid sammen med enkeltelever enn det vi vanligvis gjør med ordinære elever. Elven har valgt å delta i ordningen, og er klar over at hensikten med ordningen er motivasjon for videre utdanning. I mentorordningen etablerer man en relasjon til eleven

som gjøre at det oppstår et tillitsforhold. Begge deler fører til at mentor kan være direkte og presis i mentorsamtalene. Det gjelder både i forhold til råd og veiledning når det gjelder å fullføre videregående skole, men også at mentor følger opp etter at eleven har sluttet på folkehøgskolen.

«Mentorsamtalene fungerer bra fordi det er fokus på dette med videre løp: skole, ta eksamen i fag eller hvordan skaffe seg arbeidserfaring. Det er bedre kvalitetssikring av dette når oppgavene er definert slik som i mentorordningen, vi vet hva vi skal snakke med eleven om».

Deltakelse i mentorordningen er frivillig for elevene, og de kan avslutte når de måtte ønske det. Noen få avslutter mentorordningen, og et par elever har avsluttet skoleåret før tiden. De fleste vil delta fordi de opplever at mentor hjelper dem med praktiske ting og til å ta valg for senere, og som en av mentorene sier:

«elevene har behov for hjelp til å se hvilke muligheter de har, og hva som kan være lurt å velge av yrke. De har også behov for å jobbe med mestring og egenutvikling. Det at ungdommene jobber med egen forståelse og innsikt i hva de er gode på og hva man mestrer, det bidrar til at elevene ser flere løsninger og muligheter»:

«Jeg setter stor pris på ordningen. Det at vi har tid til å være dedikerte når det gjelder karriereveiledning, fullføring, og for øvrig veien videre i livet. Det er viktig for alle ungdommer, men det er spesielt viktig for dem som ikke har fullført videregående skole».

Lærerne og mentorene snakker alltid mye med elevene, og vi har flere samtaler med dem i løpet av skoleåret. I og med at elevene er på skolen hele døgnet er det mye tid til sosialt samvær, med medelever og med ansatte på skolen. Det skjer mye i løpet av et år på folkehøgskole, både faglig og sosialt.

«Min oppfatning er at elevene vokser på å være her et år, uavhengig av mentorordningen. Det skjer mye i løpet av et år på folkehøgskole, og noen har behov for litt ekstra oppfølging».

Mentorordningen gir rom for samtaler og ekstra oppfølging av elever som er i ferd med å velge utdanning eller arbeid etter folkehøgskolen.

«I mentorordningen har vi mer fokus på elevenes framtid, nærmere bestemt, hva som skal skje når de er ferdige med folkehøgskoleåret. Det blir veldig konkret. Flere av elevene sier at de ikke vet hva de vil, de har ingen konkrete planer».

Mentorene erfarer at dette er bra for elevene, for på den måten blir det elevens prosess. De finner selv ut hva de ønsker, og så kan vi snakke om hva som skal til for at de kan lykkes. Flere av ungdommene vi møter i mentorordningen har av ulike årsaker vanskeligheter med å organisere egen hverdag. På spørsmål fra intervjuer om «hva er det som er bra ved mentorordningen?», svarer mentorene på denne måten.

For det første er det veldig bra med kartleggingen i begynnelsen av skoleåret. Det er bra fordi vi får god oversikt over alle elevene, og spesielt de som ikke har fullført og bestått videregående opplæring. Mentorene kan fortelle at det er slett ikke alle som er klar over at de ikke har bestått videregående skole. Det kan være ulike årsaker til det, men gjennom samtalen kommer det tydelig fram hva eleven har bestått.

For det andre så snakker vi med eleven om framtiden, uten å være for pågående. Noen av elevene er lei av å bli mast på, og de ønsker ikke oppmerksomhet om egen utdanning. Vi må ikke være for pågående.

For det tredje så lager mentorene og den enkelte elev en plan for høsten.

Det kan for eksempel innebære kontakt med videregående skole på hjemstedet til eleven, hjelp til å finne ut hvor man kan ta enkeltfag som privatist, opprette kontakt med oppfølgingstjenesten i hjemfylket, eller det kan være at eleven vil søke seg til høyere utdanning. Noen utdanningsinstitusjoner tar inn studenter som ikke har bestått alle fag på videregående skole, og de får anledning til å ta eksamen i enkeltfag underveis i studiet.

Mentorene avtaler med eleven at de skal ta kontakt når semesteret er i gang på høsten, slik at mentor får vite om planen er realisert.

5 Avslutning

På oppdrag fra Folkehøgskolerådet har Universitetet i Sørøst-Norge ved institutt for pedagogikk gjennomført en undersøkelse av elever i folkehøgskolen som ikke har fullført videregående skole.

Målet med pilotprosjektet, som har gått over to skoleår, var å tilby en mentorordning for elevene for å se om dette kunne bidra til økt motivasjon slik at han/hun fullfører videregående.

Elevene fikk, ved skolestart, tilbud om å delta i et prosjekt som innebar at den enkelte elev fikk tilbud om en mentor som jevnlig gjennom skoleåret hadde samtaler med eleven.

Mentorene søkte om å få være mentor og alle fikk et todagers kurs før de begynte å ha samtaler med elevene.

Pilotprosjektet ble gjennomført skoleåret 2016/17, og prosjektet ble videreført skoleåret 2017/18. I dette prosjektet har vi undersøkt hvilke erfaringer eleven har fra tidligere skolegang, hva som er årsak til at de ikke har fullført, og om samtaler/oppfølging av mentor fører til økt motivasjon hos eleven slik at de velger å fullføre videregående skole.

Prosjektet gir kunnskap om årsaker til at elever slutter på videregående skole, og ny kunnskap om hvorvidt et år på folkehøgskole med oppfølging av mentor fører til økt motivasjon hos elevene som deltar i ordningen.

Vi har samlet inn data fra mentorene og elevene ved bruk av ulike datakilder og innsamlingsmetoder. For å få et inntrykk av hvordan elevene selv opplever skolehverdagen sin både tidligere og som elever på folkehøgskolen, intervjuet jeg elever og mentorer både med strukturerte elektroniske spørreskjema og kvalitative intervju. I tillegg fikk jeg tilgang til loggene som ble skrevet ved hver samtale mentor hadde med eleven. Jeg fikk også tilgang til skolenes sluttrapporter.

Hensikten med denne undersøkelsen har vært å finn ut av følgende:

Hvordan tilrettelegges elevenes læring for motivasjon til fullføring av videregående opplæring gjennom mentorordningen i folkehøgskolen?

- Hva kjennetegner ungdom som deltar i mentorordningen?
- Hvordan bidrar folkehøyskoleopphold med mentorordningen til at ungdom som har avbrutt videregående skole, blir motivert til å fullføre utdanningen?
- Hvordan arbeider mentorene for å skape motivasjon hos elevene?

I det følgende oppsummeres de funn som har grunnlag i disse forskningsspørsmålene.

Hva kjennetegner ungdommene som deltar i ordningen?

5.1 Hva kjennetegner ungdommene som deltar i mentorordningen?

Ungdommene er elever på tre ulike folkehøgskoler. De kommer fra ulike deler av landet, og felles for dem alle er at de ikke har fullført og bestått videregående skole. Noen av elevene mangler ett fag, mens andre ikke har begynt på videregående. Noen av elevene ga uttrykk for at de hadde fullført videregående, men de manglet lærlingepraksis. Noen ble i løpet av kartleggings samtalen klar over at når de manglet et fag eller to, kan de ikke søke om opptak til høyere utdanning.

Elevene vi har intervjuet har ulike begrunnelser og forklaringer på hvorfor de ikke har fullført videregående. Tidligere forskning viser at frafall i videregående skole er et sammensatt problem hvor mange årsaker kan virke sammen, og forskningen peker i ulike retninger. Noen årsaker er forskningen forholdsvis enig om, og Eifred Markussen (2016) har gruppert disse i fire hovedgrupper som presenteres her.

For det første vises det ofte til at skoleprestasjoner før videregående synes å ha stor innvirkning på sannsynligheten for om elever faller fra, eller fullfører videregående med bestått. Markussen og medarbeidere (2008) fant ut at elevenes karakterer fra tiende klasse var det forholdet som entydig hadde sterkest direkte betydning for utfallet av videregående skole, (Markussen, 2016).

For det andre er forskerne enige i at elevenes bakgrunn kan ha betydning for sannsynligheten for frafall. Sosiale faktorer kan være etnisitet, klassebakgrunn, kjønn og problemer hjemme kan gjøre det vanskelig for eleven å konsentrere seg om skolen.

For det tredje er det også enighet blant forskerne om betydningen av identifikasjon og engasjement i forhold til skolen. Det fjerde er den konteksten videregående opplæring foregår innenfor. Konteksten kan være fylke, lokalsamfunn, skole eller utdanningsprogram, for å nevne noen (Markussen, 2016).

Det er sånn sett samsvar mellom tidligere forskning på feltet, og informasjonen vi får i dette prosjektet.

Gjennomgående er at eleven sier at de er umotiverte for skolearbeidet. Noen av elevene er syke som f.eks. kronisk utmattelsessyndrom og psykiske plager. Det er flere av elevene som forteller om at de har søvnvansker, angst og depresjon, men som ikke er diagnostisert og andre har diagnosen ADHD, og felles er at deres vansker har ført til utfordringer på videregående skole. Det er forhold både i og utenfor skolen som er årsaker til at elevene ikke fullfører og består videregående skole.

Det kan være at både «feilvalg» og «lav motivasjon» for skole, som i noen tilfeller kan dekke over elevens psykiske vanskeligheter eller faglige problemer, men det har ikke vi svar på i denne

undersøkelsen. Vi har elevens ord og har ikke sjekket hverken med lærer eller sett vitnemål som kan gi annen informasjon om eleven.

5.2 Hvordan bidrar folkehøgskoleopphold med mentorordningen til at ungdom, som har avbrutt videregående skole, blir motivert til å fullføre utdanningen?

Folkehøgskolen er på mange måter en motkultur til andre skoleslag. Folkehøgskolen legger vekt på danning, egenutvikling, personlig modning og tilbyr utdanning uten karakterer og eksamen. Dette er i kontrast til andre utdanningsinstitusjoner der det i stor grad dreier seg om måloppnåelse, fullføring av videregående skole og studentgjennomstrømning. Folkehøgskolene i Norge er et supplement til det offentlige skolesystemet, og står i en annen pedagogisk tradisjon enn skolesystemet for øvrig. Folkehøgskolen tilbyr en annen form for didaktisk tilnærming til fagene, og dannelse har en sentral plass i skolene. Dannelse forbindes med utvikling av kunnskap, innsikt og kritisk tenkning, og kan således knyttes til sosial kompetanse (Dale,2010).

Videre forbindes dannelse med innsikt i det komplekse å være menneske, i relasjon til det enkelte og de andre og relasjonen mellom menneske og samfunn. Det innebærer at elevene får en økt bevissthet rundt egen deltakelse og læring når de er elever på en folkehøgskole, og en av mentorene sier følgende:

«Motivasjonen kommer fra eleven selv på bakgrunn av refleksjoner de selv gjør over eget liv og evnen til å ta gode valg i eget liv - og det er dannelse. En økt bevissthet og refleksjon rundt eget liv og hva slags del du skal ta i samfunnet. Det er det vi skal gjøre i folkehøgskolen».

Elevene som deltar i ordningen har valgt et år på folkehøgskole fordi de ønsker et friår, og som de sier selv: «jeg trenger et friår» i betydningen «vekk fra skole og karakterer» og «vekk fra lærere, foresatte og rådgivere som maser om skole og utdanning». De utdyper friår ved å beskrive et år på skolen der de ikke utsettes for karakterpress, og at de kan holde på med fag de er interessert i.

Det at ungdommene ikke utsettes for karakterpress eller eksamener, betyr ikke at det ikke stilles krav til dem. Hovedinntrykket er at elevene opplever at lærerne, mentorene og de andre elevene har forventninger til dem. Dette er en viktig del av det å være elev på en folkehøgskole, og forventningene dreier seg om individuell mestring og utvikling, både faglig og sosialt. Det viser seg at elever som har forventninger om mestring, har betydning for atferd, tankemønster og motivasjon (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Dersom man har lave forventninger om å mestre en oppgave, vil man raskere senke innsatsen eller gi opp når man møter utfordringer. Elever som har forventninger om mestring, bidrar med større innsats og utholdenhet (Skaalvik & Skaalvik, 2013).

På folkehøgskolen opplever elevene både at det er forventninger til dem, og de får tilbakemeldinger som ikke «bare er et tall», slik noen opplever det. En av jentene beskriver det slik:

«Da jeg gikk på skolen så var du nesten litt kongelig, du blir mer respektert og alle ville være med deg, hvis du var den smarte i klassen. Veldig ofte ville ikke jeg si karakterene mine, ikke bare hvis de var dårlige, men om de var dårlig eller middels så var ikke det noe å skryte av, da var det bedre å holde munn enn å si at du var dum, rett og slett...»

I samtalene kommer det frem at det å være elev på folkehøgskole oppleves som et friår. Det er ikke et friår i betydningen av å ikke gjøre noe. Det informantene selv sier er at dette året er først og fremst et friår fra vanlig skole, og ikke minst, her vurderes vi ikke med karakterer.

Et år på folkehøgskolen innebærer at elevene må klare å få til en struktur på livet sitt. Det innebærer at de møter på skolen til rett tid hver dag, deltar i aktivitetene på deres linjefag, utfordrer seg selv på nye fag og aktiviteter. Aktivitetene foregår i trygge omgivelser som vil si at elevene har omsorg for og tar vare på hverandre, samtidig som de diskuterer, er uenige og har ulike interesser. De bor og lever tett på hverandre og må av den grunn lære seg å være tolerante og respektere andres væremåte. Når elevene sier at lærerne er greie og flinke utdyper de dette ved å framheve faglig kompetanse, forklarer det ved å si at lærerne er gode på å legge til rette for læringsaktiviteter som elevene kan mestre. De er gode på individuell oppfølging av elevene slik den enkelte opplever mestring og de er gode samtalepartnere. Skolen og lærerne legger til rette for demokratiske prosesser og elevinnflytelse.

5.3 Hvordan arbeider mentorene for å skape motivasjon hos elevene?

Det er vanskelig å konkludere med at mentorordningen har ført til at elevene er mer motiverte for å fullføre videregående opplæring. Elevene som har deltatt i mentorordningen har, i tillegg til å være elev på skolen, deltatt i en ordning der de har hatt oppfølging av mentor gjennom hele året. Eleven og mentor har hatt spesielt fokus på bevisstgjøring vedrørende videre utdanning og arbeid.

Mange av informantene sier at de, ved å ha deltatt i prosjektet, har blitt mer bevisst på å legge en plan for framtiden. Elevene opplever at videre utdanning er viktig og nødvendig.

«Det er vanskeligere å få seg jobb uten utdanning i dag,» sier en av elevene og en annen sier «jeg vil bli selvstendig og klare meg selv og da må jeg ta utdanning».

Helt konkret lager de, sammen med mentor, en plan for kommende år. Elevene jeg har snakket med er stort sett veldig motiverte for å fullføre videregående skole fordi de vet at det har betydning for hvordan det vil gå med dem videre i livet, og en av guttene sier:

«Jeg synes det har vært ganske så fantastisk jeg. Det har gitt meg litt dytt og den hjelpen jeg trengte. Så det har fått meg til å ringe til Oppfølgingstjenesten, og fikset et løp for meg. Det er ikke en framtid som det kanskje blir noe av, det er bestemt!»

Det er interessant å følge med på om elevene klarer å holde på motivasjonen, og følge planen de laget sammen med sin mentor. Mentorene har kontakt med elevene i pilotprosjektet inntil et år etter at de har avsluttet folkehøgskolen, noe som gjør det mulig å få informasjon om hvordan situasjonen er for elevene etter et år.

Mentorene har hatt jevnlig samtaler med elevene gjennom skoleåret. Noen av elevene har ikke hatt behov for noe mer enn noen få samtaler, mens andre har hatt behov for flere samtaler, og hjelp til å ordne praktiske ting for å starte på eller fullføre videregående.

«Eleven har hatt en plan for hvordan fullføre videregående opplæring siden han kom til skole. Dette har ført til at samtaleene har vært av praktisk karakter».

Det er som sagt svært ulikt hva elevene har hatt behov for, og det viktigste mentorene har bidratt med er vel nettopp det å snakke med og lytte til elevenes behov, og som både elever og mentorer har sagt: «det er fint å snakke med noen andre enn foreldrene». Som mentor skal man være en veileder, og en støttende voksen for eleven.

Noen av elevene har hatt behov for litt hjelp og veiledning for å motiveres for å ta eksamen i et fag eller to. Mentor har vært den personen som har bidratt til at eleven har fått mulighet til å fullføre videregående skole. Det er for eksempel å bidra til at en elev får lærlingkontrakt. Avtalen om lærekontrakt har bidratt til at eleven er motivert for å fullføre videregående utdanning. I andre tilfeller har det vært nok med en avklarende samtale og noe praktisk hjelp.

Andre elever har psykososiale utfordringer, og årsakene til vanskene kan for eksempel være tidligere prestasjonspress. Forskning viser at «Elever som opplever høye krav til å lykkes i skolesystemet, men også kroppspress, blir i den offentlige debatten antatt å kunne resultere i psykiske problemer», (Skaalvik & Federici, 2015). Elevene i denne undersøkelsen forteller at et år på folkehøgskole, har ført til endringer. Årsakene er at ungdommene opplever å være på en arena der de aksepteres som «den jeg er». Det oppleves trygt å være en del av et læringsmiljø som er inkluderende. Elevene forteller om vennskap, tilhørighet og gode mestringserfaringer både faglig og sosialt, og mentorsamtalene har i stor grad bidratt til økt sosial aktivitet for enkelte av elevene:

«Jeg har mer tro på meg selv og de som jobber her er skikkelig bra folk. Elevene både i fjor og i år ... det er så masse bra folk som gjør at jeg blir motivert for livet liksom ... tryggere på meg selv».

Det er sannsynlig at det både er folkehøgskoleåret generelt, og mentorordningen spesielt som har bidratt til at elevene velger å fullføre videregående skole. Selv om elevene aktivt har takket ja til å delta i mentorordningen, kan det virke som om flere av elevene ser på mentorordningen som en naturlig del av skoleoppholdet. Mentorene ser også på ordningen som en del av skoletilbudet, med de er nok mer bevisst på at selve ordningen, og mentorsamtalene skal dreie seg om elevenes motivasjon, og egen påvirkning for framtidige utdanningsmuligheter.

Det kan virke som mentorene i stor grad klarer å kombinere rollen som mentor og lærer, og dermed

bruke erfaringer fra de andre læringsarenaene inn i mentorsamtalene. På den måten kan det nok være at eleven opplever mentorordningen som en integrert del av det å være elev på skolen, og sånn sett kan det være vanskelig å si om motivasjonen for å fullføre videregående skole skyldes folkehøgskoleoppholdet generelt eller mentorordningen spesielt.

Når elevene får direkte spørsmål om hva de synes om mentorordningen, svarer de fleste elevene at de er godt fornøyd med ordningen og sier at det var til god hjelp for å komme fram til en løsning for videre arbeid/utdanning når folkehøgskoleåret er over. Noen av elevene sier at de synes det har vært fint å ha en mentor, men de hadde nok tatt eksamen i det faget som manglet uansett. Andre ønsket umiddelbart å bli med på ordningen. Mentor opplever at eleven har gått fra å se på det å ta opp det ene faget som mangler, som en uoverkommelig ting, til å få tro på at det skal gå bra.

5.4 Hvilke faktorer som bidrar til økt motivasjon?

Hovedinntrykket er at elevene trives godt og veldig godt på folkehøgskolen. De trives blant annet fordi det er mange flotte medelever og lærere på skolen. «Det er grunn til å mene at «trivsel» er en god indikator og en målestokk både for tilpasning til skolemiljøet og motivasjon til videre skolegang» (Øia, 2011:46).

Ungdommene trives fordi undervisningen tar hensyn til deres interesser og tidligere erfaringer. Det er grunn til å tro at det bidrar til indre motiverte handlinger hos elevene. Indre motivasjon er den naturlige trangten til atferd eller aktiviteter som utføres fordi aktiviteten gir glede og tilfredsstillelse i seg selv (Ryan & Deci, 2000). Indre motivasjon knyttes til det å ta del i aktiviteten for aktivitetens skyld, en naturlig tilbøyelighet til å engasjere seg i forhold som en finner interessante.

Elevene opplever mestring, og dermed blir arbeidet mer motiverende. For eksempel for ungdommen som har dysleksi, men som ikke har noen vanskeligheter med å lese når han leser noe han er interessert i. Det er motiverende å jobbe med fag og aktiviteter man er interessert i, og en mentorene sier dette:

«Jeg underviser i dykking, og for å lære dykking må du kunne teorien. Du må lese teori og det er ikke noe problem- 98% av elevene får det til. DE vil lære det, det er interessant. Og det kan

de bruke senere på den måten at når de ser at de er interessert i noe så er det enklere å lære noe nytt. Da går det opp en del lys for mange».

En annen motivasjonsfaktor er elevenes opplevelse av trygghet i skolemiljøet. De opplever et læringsmiljø der det er trygt å prøve seg på nye oppgaver, du måles på innsatsen og ikke med gode eller dårlige karakterer. Elevene opplever at de er inkludert i et fellesskap som de opplever tilhørighet til. Forskning viser at tilhørighet er en forutsetning for indre motivasjon (Skaalvik & Skaalvik, 2013). Videre sier de også at de får tid og rom til å fordype seg i fag de liker, som for eksempel linjefaget. Det innebærer at de bruker mye tid på å arbeide med faget, noe som igjen bidrar til økt motivasjon. På den måten får de vist hva de kan, oppdager nye sider ved seg selv og blir tryggere på å møte nye situasjoner og utfordringer.

Ungdommene opplever at de har lært noe nytt på folkehøgskolen, de har fått gode sosiale opplevelser, og flere sier at de har fått mer selvinnsikt. Hovedinntrykket er at elevene i ordningen er godt fornøyd med mentor, de opplever å bli respektert som den de er, de blir lyttet til og mentorene er gode samarbeidspartnere.

Innholdet i folkehøgskolen legger til rette for at elevene kan bruke sine erfaringer og ferdigheter for videre læring. Folkehøgskolens mandat og oppgave er å støtte elevens utvikling som menneske, samt å fremme forutsetninger for deltakelse i et demokratisk samfunn.

5.5 Hva skjer med elevenes motivasjon til å fortsette på videregående skole?

Alle mentorene og deres mentorelever ble enige om og utarbeidet en plan for hva ungdommene skulle gjøre høsten etter at de var ferdig på folkehøgskolen. Mentorene avtalte å ta kontakt på høsten for å høre hvordan situasjonen er for den enkelte.

Skoleåret 2016/17 var det 38 elever som deltok i ordningen. Status pr. 1 oktober 2017 er det 31 av elevene som er i gang med det som var planen da de sluttet på folkehøgskolen. Det vil si noen tar opp fag, noen tok eksamen i fag rett etter at de var ferdig med folkehøgskoleåret, og tar nå høyere

utdanning. Noen få er, som planlagt, i arbeid. Det er 3 elever mentorene ikke får kontakt med og 4 av elevene gjør noe annet enn det som var planen. Et år etter at elevene avsluttet folkehøgskolen, har mentorene vært i kontakt med 28 av 31 elever, og av disse er det 26 som har fullført eller er i gang med videregående opplæring.

Ungdom som var elever på folkehøgskolene skoleåret 2017/18, ble høsten 2018 kontaktet av sine mentorer. Det viste seg at alle 10 elevene på en av skolene er i gang med videregående skole, år nr. 2 på folkehøgskole, og en går på filmskole. På skole nr. 2 er 17 av 22 elever fått lærlingplass, tar opp fag på studiespesialiserende, begynt på andre studier som for eksempel kunsthøgskole, eller jobber.

På den tredje skolen som deltok i ordningen, har mentorene hatt kontakt med 4 av 8 elever som deltok i ordningen. Alle fire følger planen de laget sammen med mentor. Det er tre som er i gang med videregående skole, og en som har valgt å jobbe et år. Ungdommen som jobber har planlagt skole neste år. Det har så langt ikke lyktes å oppnå kontakt med de fire siste elevene.

Det har ikke vært mulig å oppnå kontakt med elevene som ikke deltok i mentorordningen.

5.6 Avsluttende betraktninger

Høsten 2017 nedsatte Regjeringen Solberg et utvalg som skal se på struktur og innhold i videregående opplæring (NOU 2018:15), og i desember 2018 kom utredningen NOU 2018:15 - Kvalifisert, forberedt og motivert - Et kunnskapsgrunnlag om struktur og innhold i videregående opplæring. Utredningen ser på utviklingen av videregående opplæring i et historisk perspektiv. Siden Reform 94 ble innført, har det ikke vært foretatt store endringer i videregående opplæring. Elevene møter i all hovedsak fortsatt samme tilbud og organisering i opplæringen som for 20 år siden.

«Videregående opplæring er en sentral del av et helhetlig utdanningsløp. Videregående opplæring bygger på grunnskolen og skal danne og utdanne for videre studier, et krevende arbeidsliv og for aktiv deltakelse i et trygt, åpent, demokratisk og inkluderende samfunn» (NOU 2018:15:12).

Det er flere utfordringer med dagens modell, blant annet følgende: – Frafallet etter fem år har helt siden Reform 94 ligget på rundt 30 prosent av hvert kull (NOU 2018: 15). Det er, de siste årene, satt i gang mange ulike tiltak og satsninger, som for eksempel «Program for bedre gjennomføring av videregående opplæring». Selv om gjennomføringen har økt noe i de siste to årene, er frafallet

fortsatt på 27 prosent, og arbeidsmarkedet er blitt trangere for ungdom som dropper ut av videregående (NOU 2018:15).

Av de ungdommene som ikke fullfører og består videregående opplæring, er det hvert år en del av disse som begynner på folkehøgskole. I 2016 startet tre folkehøgskoler med et pilotprosjekt som Mentorordning i folkehøgskolen, prosjektet varte til våren 2018. Elever som ikke har fullført videregående skole får tilbud om mentor som følger dem gjennom studieåret.

Med prosjektet «Mentorordningen i folkehøgskolen» ser det så langt ut til at man har oppnådd gode resultater for de fleste ungdommene som deltok i ordningen. Vi kan ikke med sikkerhet si at ungdommene er i gang med utdanning/skole arbeid fordi de har deltatt i mentorordningen, men det er mange av ungdommene som er i gang med det som var planen når de avsluttet folkehøgskoleåret. Vi kan lytte til historiene ungdommene forteller, og ut fra intervjuene kan vi forstå hvilke erfaringer de har fra tidligere skolegang og hvordan de opplever året på folkehøgskolen.

For det første er hovedinntrykket at alle er godt fornøyd med å være elev på folkehøgskolen, og de fleste er fornøyd med mentorordningen. Mentorene er godt fornøyd med mentorordningen slik den har vært gjennomført i pilotprosjektet. De mener at noen ungdommer har behov for en mentor som kan følge opp mer enn det lærerne generelt har tid til i løpet av et travelt skoleår. Dette er spesielt viktig for de som ikke har fullført og bestått videregående opplæring.

Undersøkelsen viser for det andre at en av de viktigste årsakene til at elevene i mentorordningen søkte seg til folkehøgskole er for å ha et friår, og med det mener de ofte et år på skolen uten karakterer og eksamen. Det er ikke et friår i den forstand at elevene ikke gjør noe, men det de framhever er fri fra karakterer, eksamen og generelt press på hvem du skal være og hvordan du skal være for å bli godkjent og inkluderes. Hovedinntrykket er at elevene opplever et inkluderende læringsmiljø slik det beskrives i overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen (Utdanningsdirektoratet, 2018) «Et raust og støttende læringsmiljø er grunnlaget for en positiv kultur der elevene oppmuntres og stimuleres til faglig og sosial utvikling».

For det tredje beskriver ungdommene et år på folkehøgskolen som et meget aktivt år med mye læring, nye utfordringer og mye arbeid, og en av guttene sier følgende om skoleåret:

«Veldig bra, uten tvil. Livet har tatt en god vending dette året. Det er så mange ting jeg har lært her og som jeg vil ta med meg videre».

Mange av elevene beskriver og roser et godt sosialt miljø der både elever og lærere blir godt kjent med hverandre, er mye sammen om aktiviteter både på dag – og kveldstid. Det fører til en trygghet, stor grad av trivsel og en aksept for at du kan være «deg selv». Trygghet og trivsel fører til at mange av elevene utfordrer seg selv både faglig og sosialt. Ungdommene beskriver dette som mestring, meningsfylt og motiverende. På folkehøgskolen legges det til rette for læring for alle elever som stimulerer til den enkeltes motivasjon, lærelyst og egen mestring. Denne måten å arbeide på er i tråd med overordnet del av læreplanverket om «skolens forventninger til den enkelte elev om innsats og mestring som påvirker tro på egne evner og muligheter» (Utdanningsdirektoratet, 2018).

For det fjerde er de fleste elevene godt fornøyd med å ha en mentor gjennom skoleåret. Selv om noen av dem var skeptiske til ordningen i begynnelsen, ga de ved slutten av året uttrykk for at ordningen hadde bidratt til større bevissthet i forhold til videre utdanning – og arbeidsmuligheter. Flere sa også at samtalene med mentor førte til gode refleksjoner om egne interesser, ferdigheter og kompetanse, og hvordan håndtere sine utfordringer. Ungdommene gav uttrykk for at det var givende å snakke om egen framtid med andre voksne enn sine foresatte. De opplevde å bli lyttet til og tatt på alvor.

For det femte er mentorene godt fornøyd med ordningen, og ønsker å fortsette arbeidet. De har vanligvis mange samtaler med elevene i løpet av et skoleår, men opplever at ordningen gir dem mulighet til å ivareta ungdommene i ordningen på en god måte. De beskriver det som å være dedikert til oppgaven med å motivere elevene for å fullføre videregående opplæring. I noen tilfeller er det nødvendig å være en samtalepartner som gir eleven råd og veiledning om livsmestring. «Livsmestring handler blant annet om å kunne forstå og ha mulighet til å påvirke avgjørende faktorer for mestring av eget liv» (Utdanningsdirektoratet, 2018). Høy livskvalitet forutsetter en god balanse mellom de krav omgivelsene stiller og de forutsetninger som enkeltmennesket har. Flere

ungdommer har behov for å jobbe med egen livsmestring, før de er klare for veien videre. Det gjelder både egen utdanning og arbeid, men også hvordan de skal bidra til egen trivsel og god psykisk helse.

Litteraturliste

- Bjørnsrud, H. (2014). *Den inkluderende fellesskolen - læringskraft for elever og lærere?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dale, E.L. (2010). *Kunnskapsløftet: På vei mot felles kvalitetsansvar*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- Evensen, R (2018) *Evaluering av folkehøgskolens mentorordning*. Høgskolen i Sørøst- Norge.
- Fay, B. (1996). *Contemporary Philosophy of Social Science*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Folkehøgskolerådet. (2018). *Mentorordning i folkehøgskolen, øker motivasjonen for å fullføre videregående opplæring*. (Prosjektrapport for pilotprosjektet 2016-17).
- Jacobsen, D.I. (2016). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (3. utgave 2. opplag) Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Jensen, U. (2009). *Evaluering og dokumentation af højskoleophold med mentorordning*. Folkehøgskolernes Forening i Danmark. Hentet fra <http://www.fhd.dk/media/7675/mentorrappport.pdf>
- Karterud, S. & Bateman, A. (2010). *Manual for mentaliseringsbasert terapi (MBT) og MBT vurderingsskala: Versjon individualterapi*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag.
- Knudsen, H. (2001). *Mentor: Om å få fram det beste i et annet menneske*. Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- Knutas, A & Solhaug, T. (2010). «Som en sang i sinnet- som et eneste sollyst minne»: *Elevers utbytte av folkehøgskolen*. Hentet fra <https://www.folkehogskole.no/fhsr/Dokumenter/somensang.pdf>
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lent. (2017). *Hva er Appreciative Inquiry (AI)?* Hentet fra <https://www.lent.no/sporsmal-og-svar/appreciative-inquiry/hva-er-appreciative-inquiry-ai/>

- Lillejord, S., Halvorsrud, K., Ruud, E., Morgan, K., Freyr, T., Fischer-Griffiths... Manger, T. (2015). *Frafall i videregående opplæring: En systematisk kunnskapsoversikt*. Hentet fra www.kunnskapssenter.no
- Manger, T. & Wormnes, B. (2015). *Motivasjon og mestring. Utvikling av egne og andres ressurser*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Markussen, E. (2011). [Frafall i videregående opplæring - i Norge og andre land](#). *Bedre skole*, (1), 10-15.
- Markussen, E. og I Seland (2012). *Å redusere bortvalg – bare skolens ansvar? En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010–2011*. (NIFU rapport 6/2012) Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/280856>
- Markussen, E. (2016). Forskjell på folk. I K. Reegård & J. Rogstad (Red.), *De frafalne: Om frafall i videregående opplæring* (s. 22-50). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- NOU 2018:15. (2018). *Kvalifisert, forberedt og motivert. Et kunnskapsgrunnlag om struktur og innhold i videregående opplæring*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/c69184206be24cc49be8dff70088c208/no/pdfs/nou201820180015000dddpdfs.pdf>
- Ohrem, S. & Haddal, O. (Red.). (2011). *Med livet som pensum – danning og læringsprosesser i folkehøgskolen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Phillips, D.C. (2005). *The Contested Nature of Empirical Educational Research (and Why Philosophy of Education Offers Little Help)* *Journal of Philosophy of Education*, Vol. 39, No. 4,
- Postholm, M. (2011). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ryan, R. M. & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation. *American Psychologist*, 55(1), 66–78. Hentet fra <http://psycnet.apa.org/fulltext/2000-13324-007.html>
- Skagen, K. (2004). *I veiledningens landskap. Innføring i veiledning og rådgivning*. Kristiansand S.: Høyskoleforlaget AS
- Skaalvik, E. & Federici, A. (2015). Prestasjonspresset i skolen. *Bedre skole*, 2015, Nr. 3, pp.11-15. Hentet fra https://bibsys-almaprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=TN_noart1500586846&context=PC&vid=HIT&lang=no_NO&search

[h scope=default scope&adaptor=primo central multiple fe&tab=default tab&query=any, contains,Prestasjonspresset%20i%20skolen&sortby=rank](https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/flere-gjennomforer-videregaende)

Skaalvik, E. & Skaalvik, S. (2015). *Motivasjon for læring: Teori og praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skaalvik, E. & Skaalvik, S. (2012). *Skolen som arbeidsplass: Trivsel, mestring og utfordringer*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skaalvik, E. & Skaalvik, S. (2013). *Skolen som læringsarena: Selvoppfatning, motivasjon og læring* (2.utg.3.opplag). Oslo: Universitetsforlaget.

SSB. (2017). *Gjennomføring i videregående opplæring*. Hentet fra <https://www.ssb.no/vgogjen>

SSB. (2018). Flere gjennomfører videregående. Hentet fra

<https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/flere-gjennomforer-videregaende>

Tiller, T. (2014). *Læringskoden: Fra karakterer til karakter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Utdanningsdirektoratet. (2015). Folkehøgskoler. Hentet fra

<https://www.udir.no/utdanningslopet/folkehogskoler/>

Utdanningsdirektoratet. (2018). Gjennomføring i videregående opplæring. Hentet fra

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/tema/gjennomforing2/gjennomforing-i-videregaende2/>

Utdanningsdirektoratet. (2018). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen.

Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/>

Øya, T. (2011). *Ungdomsskoleelever. Motivasjon, mestring og resultater*. (NOVA Rapport 9/2011).

Hentet fra [http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-](http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2011/Ungdomsskoleelever.-Motivasjon-mestring-og-resultater)

[arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2011/Ungdomsskoleelever.-](http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2011/Ungdomsskoleelever.-Motivasjon-mestring-og-resultater)

[Motivasjon-mestring-og-resultater](http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2011/Ungdomsskoleelever.-Motivasjon-mestring-og-resultater)

Ragnhild Evensen
Institutt for pedagogikk Høgskolen i Sørøst-Norge

3603 KONGSBERG

Vår dato: 31.01.2017

Vår ref: 51416 / 3 / HJP

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 04.12.2016. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 26.01.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

51416	<i>Evaluering og dokumentasjon av folkehøgskolenes pilotprosjekt med mentorordning</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Sørøst-Norge, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ragnhild Evensen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.10.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Hanne Johansen-Pekovic

Kontaktperson: Hanne Johansen-Pekovic tlf: 55 58 31 18

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

FORMÅL

Formålet med prosjektet er å undersøke folkehøgskolenes pilotprosjekt med mentorordningen. Mentorordningen er et pilotprosjekt som utføres i skoleåret 2016 til 2017 ved tre folkehøgskoler. Folkehøgskolerådet er ansvarlige for pilotprosjektet og dets evaluering, og er finansiert av Kunnskapsdepartementet. Høgskolen i Sør-Øst Norge vil utføre den obligatoriske evalueringen.

Det meldte forskningsprosjektet vil basere seg på materiale (intervju og spørreskjema) som blir samlet inn i forbindelse med evalueringen av mentorordningen. Høgskolen i Sør-Øst Norge er behandlingsansvarlige for forskningsprosjektet. Under følger en evaluering av forskningsprosjektet:

UTVALG OG DATAINNSAMLING

Datamaterialet vil bestå av elektroniske spørreskjema og personlige intervju. Utvalget for det elektroniske spørreskjemaet vil bestå av de opptil 30 elevene som deltar i prosjektet. Utvalget for det personlige intervjuet vil bestå av 9 elever og 3 lærere.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskriv og samtykkeerklæring er noe mangelfullt utformet. Vi ber derfor om at følgende endres/tilføyes:

- Det må tydelig fremkomme hva som er formålet med forskningsprosjektet
- Det bør også fremkomme bedre hvilke opplysninger som skal samles inn i prosjektet; Hvilke temaer vil bli dekket i spørreskjema og intervjuet.
- Det bør fremkomme at hvorvidt informantene ønsker at det innsamlede materialet skal inngå i forskningsprosjektet, ikke vil ha innvirkning på dere relasjon til mentorordningen
- dato/tidspunkt for anonymisering av datamaterialet

Revidert informasjonsskriv skal sendes til personvernombudet@nsd.no før utvalget kontaktes.

ANSATTES TAUSHETSPLIKT

I prosjektmeldingen opplyser du om at evalueringen vil bestå av intervju med ansatte ved en folkehøgskole. I intervjuguiden til lærerne er det spørsmål som gjør at det kan bli aktuelt å diskutere spesifikke elever. Vi legger til grunn at informantene har taushetsplikt om elever, og at dere har et felles ansvar for at det ikke kommer personopplysninger om tredjepart inn i datamaterialet. Dersom det blir aktuelt å diskutere spesifikke elever må det gis informasjon og innhentes samtykke fra den aktuelle eleven/de aktuelle elevene.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Sørøst-Norge sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal sendes elektronisk, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektlutt er 31.10.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

From: [Lise Aasen Haveraaen](#)
To: [Ragnhild Evensen](#)
Subject: Prosjektnr: 51416. Evaluering og dokumentasjon av folkehøgskolenes pilotprosjekt med mentorordning
Date: torsdag 1. mars 2018 08:38:46

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Hei, viser til endringsmelding registrert hos personvernombudet 01.02.2018.

Vi har nå registrert at du vil utvide utvalget til å inkludere en kontrollgruppe bestående av skoler/elever som ikke er en del av mentorordningen. Elevene i kontrollgruppen vil svare på samme spørreskjema som allerede inngår i studien.

Informasjonsskrivet vi mottok på epost 26.02.2018 er greit utformet.

Personvernombudet forutsetter at prosjektopplegget for øvrig gjennomføres i tråd med det som tidligere er innmeldt, og personvernombudets tilbakemeldinger. Vi vil ta ny kontakt ved prosjektslutt.

Vennlig hilsen

--

Lise Aasen Haveraaen
Seniorrådgiver | Senior Adviser
Seksjon for personverntjenester | Data Protection Services
T: (+47) 55 58 21 19

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS | NSD – Norwegian Centre for Research Data

[Harald Hårfagres gate 29, NO-5007 Bergen](#)

T: (+47) 55 58 21 17

postmottak@nsd.no www.nsd.no

EVALUERING OG DOKUMENTASJON AV FOLKEHØGSKOLENES PILOTPROSJEKT MED MENTORORDNING.

Faglig prosjektansvarlig:
Høgskolelektor Ragnhild Evensen
ragnhild.evensen@hbv.no

Veileder:
Professor Halvor Bjørnsrud
halvor.bjornsrud@hbv.no

Spørreskjema til kvalitativ spørreundersøkelse til folkehøgskoleelev.

Tema for intervjuene/samtalene er: Trivsel – motivasjon – mestring og framtidssutsikter.

Intervjuet vil vare ca. 45 min.

Hvordan trives du på folkehøgskolen?

Hva liker du best å gjøre?

Hva synes du at du mestrer bra, og veldig bra?

Hva synes du om å ha en mentor her på skolen?

Kan du fortelle om noe av det dere snakker om?

Hva tror du at du gjør (arbeid/skole/annet) om 2 år?

EVALUERING OG DOKUMENTASJON AV FOLKEHØGSKOLENES PILOTPROSJEKT MED MENTORORDNING.

Faglig prosjektansvarlig:
Høgskolelektor Ragnhild Evensen
ragnhild.evensen@hbv.no

Veileder:
Professor Halvor Bjørnsrud
halvor.bjornsrud@hbv.no

Spørreskjema til kvalitativt intervju med mentor til folkehøgskoleelev.

Tema for intervjuene er: mentorordningen, samarbeidet med eleven og motivasjon.

Intervjuet vil vare ca. 1 time.

Hvor lenge har du vært lærer?

Hva slags utdanning har du?

Hvor stor (%) stilling har du her på skolen?

Hvordan har det seg at du ble mentor?

Har du tidligere erfaring med å være mentor/veileder?

Hvor mange elever er du mentor for?

Kan du fortelle om dine erfaringer med mentorordningen så langt?

Hensikten med prosjektet er å bidra til at elevene motiveres for videre skolegang, kan du fortelle hvordan du og eleven jobber med motivasjon?

Har du laget en handlingsplan/kontrakt med han/hun som du er mentor for?

Mentorordningen i folkehøgskulen, 2016/17

Bakgrunnsinformasjon fra elevene som deltar i prosjektet.

Først litt om deg selv

1) Kjønn, alder, bolig

mann   kvinne

2) Alder

3) Bolig før folkehøgskolen:

Hjemmeboende   Uteboende

Utdannelsesbakgrunn

4) Har du gjennomført: Sett gjerne flere kryss

- 10. klasse
- Videregående skole, studiespesialiserend studieretning
- Videregående skole, yrkesfaglig studieretning

5) Annen utdanning. Skriv hvilken

Lønnet arbeid

6) Umiddelbart før folkehøgskolen, var du da: Sett kun ett kryss.

- Uten arbeid og uten inntekt
- Deltidsarbeid(32 timer eller mindre)
- Fulltidsarbeid
- Arbeidsledig på dagpenger eller annen stønad

7) Annet. Skriv hva.**Frafall****8) Etter at du avsluttet grunnskolen, har du da: Sett kun ett kryss**

- Påbegynt en videregående utdanning uten å gjøre den ferdig
- Påbegynt to videregående utdanninger uten å gjøre dem ferdige
- Påbegynt tre eller flere utdannelser uten å gjøre dem ferdige
- Ikke begynt på videregående skole

9) Annet. Skriv hva.**Informasjon om elevene og foreldrenes grunnskoletid.**

10) Når du ser tilbake på din tid i grunnskolen, hvor enig er du så i følgende utsagn? Sett ett kryss på hver linje

	Veldig uenig	Litt uenig	Litt enig	Veldig enig	Vet ikke
Jeg husker friminuttene som det morsomste	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde mange venner i min klasse	☐	☐	☐	☐	☐
I småskolen ble jeg ofte mobbet	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde et godt forhold til de fleste av mine lærere	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde mye fravær på ungdomsskolen	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg gjorde nesten alltid leksene	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg trengte mye hjelp til leksene	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg fikk hjelp til leksene når jeg hadde behov for det	☐	☐	☐	☐	☐
De fleste lærere var flinke til å få arbeidsro i klassen	☐	☐	☐	☐	☐
Lærerne kjeftet mye på meg	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har alltid likt godt å gå på skolen	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg likte best timer da vi hadde vanlig klasseundervisning	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg likte best timer da vi hadde prosjektarbeid	☐	☐	☐	☐	☐
De fleste lærebøker på ungdomsskolen var vanskelige å lese	☐	☐	☐	☐	☐
Det var vanskelig å finne en god måte å lese på til prøver	☐	☐	☐	☐	☐
Å sitte stille og lese i en bok passer ikke for meg	☐	☐	☐	☐	☐
Det var alt for få kreative fag	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg var mest opptatt av fest og kjæresten	☐	☐	☐	☐	☐

11) 6. Mitt forhold til mine foreldre mens jeg gikk på grunnskole. Sett ett kryss i hver linje

	Veldig uenig	Litt uenig	Litt enig	Veldig enig	Vet ikke
I min familie snakker vi ikke så mye sammen	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg var ofte på teater og kino med mine foreldre	☐	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre synes det viktigste er, at jeg trives med det jeg gjør	☐	☐	☐	☐	☐
Det er fint å snakke med mine foreldre om utdanning	☐	☐	☐	☐	☐
Nesten ingen i min familie har utdanning	☐	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre synes det viktigste i livet er, at jeg får en utdanning	☐	☐	☐	☐	☐

© Copyright www.questback.com. All Rights Reserved.

Mentorordningen spørreskjema mentorene

Spørsmål til mentorene i pilotprosjektet

1) Spørsmål nr. 1 Kjønn

- Mann   Kvinne

2) Alder

3) Utdanningsbakgrunn

- Bachelor
 Allmennlærerutdanning
 Master
 Annet

4) Hvor stor stilling har du?

- 100% stilling
 50 - 100%stilling
 Mindre enn 50% stilling

5) Frivillighet i forhold til å være mentor

- Jeg meldte meg frivillig til å være mentor
 Jeg ble pålagt å være mentor

6) Erfaringer med mentorrollen

- Jeg har ingen tidligere erfaringer med å være mentor
- Jeg har få erfaringer med å være mentor
- Jeg har vært mentor for mange

7) I prosjektet er jeg mentor for

- 1 elev   to elever   tre elever   fire elever

Støtte og anerkjennelse.

8) Jeg opplever at:

	veldig uenig	litt uenig	litt enig	veldig enig	vet ikke
Ledelsen støtter opp om mentorprosjektet	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg får anerkjennelse fra mine kolleger fordi jeg har påtatt meg mentorrollen	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg får anerkjennelse fra ledelsen fordi jeg har påtatt meg mentorrollen	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg tildelt timene jeg bruker som mentor	☐	☐	☐	☐	☐

Hva er dine forventninger til rollen som mentor?

9) Jeg forventer at min mentorrolle innebærer at jeg skal:

	veldig uenig	litt uenig	litt enig	veldig enig	vet ikke
snakke med eleven om viktige ting i livet	☐	☐	☐	☐	☐
hjelpe eleven tilrette i hverdagen	☐	☐	☐	☐	☐
stille krav til eleven om å lære/mestre mer	☐	☐	☐	☐	☐
informere om elevens muligheter etter året på folkehøgskolen	☐	☐	☐	☐	☐
samtale med eleven om motivasjon	☐	☐	☐	☐	☐
samtale om framtidsplaner	☐	☐	☐	☐	☐

10) Andre forventninger- hvilke:

Hva er dine forventninger til elevens utbytte av mentorordningen?

11) Jeg forventer at eleven vil:

	veldig uenig	litt uenig	litt enig	veldig enig	vet ikke
avklare videre utdanning/arbeid	☐	☐	☐	☐	☐
velge hvilken utdanning han/hun skal starte på etter folkehøgskoleoppholdet	☐	☐	☐	☐	☐
bevisstgjøring i forhold til valgmuligheter vedr. utdanning/arbeid	☐	☐	☐	☐	☐
få en god sosial opplevelse	☐	☐	☐	☐	☐
få mer selvinnsikt	☐	☐	☐	☐	☐
bli mer selvstendig	☐	☐	☐	☐	☐

12) Andre forventinger - hvilke?

© Copyright www.questback.com. All Rights Reserved.

Skriftserien nr. 13
2019

—
Evaluering av folkehøgskolens mentorordning
– Rapport 2, 2017-2018

—
Ragnhild Evensen

—
ISSN: 2535-5325
ISBN: 978-82-7860-352-9

—
usn.no

